

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kulttuuriproduktio toimintatutkimuksena

Maahanmuuttajanaيسille suunnatun teatteriesityksen esiintuomia yhteisöpedagogisia havaintoja ja pohdintoja

Henrik Pirttineva

Yhteisöpedagogi AMK
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(2/2020)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi AMK

Tekijät: Henrik Pirttineva

Opinnäytetyön nimi: Kulttuuriproduktio toimintatutkimuksena-Maahanmuuttajanaيسille suunnatun teatteriesityksen esiintuomia yhteisöpedagogisia havaintoja

Sivumäärä: 67 ja 4 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Juha Nikkilä

Työn tilaaja(t): Työväen Sivistysliitto TSL

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa ensisijaisesti maahanmuuttaja sekä maahanmuuttajataustaisille naisille suunnattu näyttämötaideproduktio, mutta produktioon oli mahdollista tulla myös syntyperäisten kantasuomalaisen naisten. Produktion ja opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sosiokulttuurisen innostamisen metodiikoilla tehtävän kulttuuriproduktion kykyä tuoda esille yksilö- ja yhteisötason asioita useilla eri monikerroksisilla tasoilla. Tarkoituksena oli myös, että tarvittaessa näihin esille tullessiin asioihin voitaisiin tarttua yhteisöpedagogisella työotteella. Tavoitteena oli myös tämän monikerroksisena koostuvan tiedon pohjalta etsiä ja löytää uutta kärkeä TSL:ssä aiemmin toteutetulle Kuvassa keskellä -hankkeelle.

Opinnäytetyössä kuvataan Kulosaaren Kuningattaret -teatteriesityksen rakentuminen alustavista yhteistyömahdollisuuksien tunnusteluista aina valmiiseen ja kolmesti esitettyyn esitykseen asti.

Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu sosiokulttuurisen innostamiseen, kulttuurin ja taiteen käyttömahdollisuuksiin perinteistä kulttuurin ja taiteen käyttökontekstia laajemmin, asiakkaiden mahdollisuuteen vaikuttaa palvelujärjestelmiin, palvelujärjestelmän valtarakenteisiin sekä ennakoivaan sosiaalityöhön.

Esityksen tuottamien yleisö- ja työryhmäkokemusten sekä havaintojen aineistonkeruun menetelminä käytettiin haastatteluja sekä havainnointia.

Opinnäytetyössä tulee esiin sekä maahanmuuttajanaisten elämän positiivisia kehityskulkuja, että myös kehityskuluja joissa maahanmuuttajanaيسilla ei ole vielä mahdollisuutta täysipainoiseen elämään Suomessa. Opinnäytetyössä pohditaan, mitkä ovat sosiokulttuurisen innostamisen sekä yhteisöpedagogiikan mahdollisuudet ja käyttökeinot tilanteissa, joissa yksilön vapautta rajoitetaan yksilön yhteisön taholta. Lisäksi pohditaan mahdollisten jo syntyneiden rinnakkaisyhteisöjen sekä -yhteiskuntien vaikutusta suomalaisen sosiaalityönkentän palvelurakenteen ongelmien tiedostavuuteen sekä tulevaisuuden kehittämiseen.

Tämä opinnäytetyö toimii myös tulevaisuudessa oppaana ja pohjakarttana käytettäessä kulttuuria ja liikuntaa sekä niiden kehittämistä hyödyksi yhteisöpedagogin työssä. Yhteisöpedagogin työssä tarvitaan laaja-alaista menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen suuntaavaa syy-seuraussuhdeajattelua. Tästä syystä teoriapohja on melko laaja ja moniulotteinen, koska teoriapohjan sisältämiä asioita tarvitaan yksilöiden sekä yhteisöjen elämän ja olosuhteiden kehittämisessä. Kulosaaren Kuningattaret -produktion tuottaman toimintatutkimuksellisen tiedon kautta tarkastellaan myös teoriapohjan tämän hetken vahvuutta vastata nykypäivän yhteiskunnan vaatimuksiin, sekä sitä, että mitä yhteiskunnan tämän hetken kehitysimpulsseja tulisi huomoida esimerkiksi sosiokulttuurisen innostamisen sekä sosiaalipalvelujärjestelmän kehittämisen metodeissa.

Asiasanat: yhteisöpedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen, palvelujärjestelmät, kulttuuri, taide, toimintatutkimus,

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator

Author: Henrik Pirttineva

Title: Cultural production as operational research - Community educational observations and reflections on theater performance for immigrant women

Number of Pages: 67 and 4 attachment pages

Supervisor(s): Juha Nikkilä

Subscriber(s): Työväen Sivistysliitto TSL

The aim of this practise-based thesis was to implement a production of dramatic art primarily targeted both at immigrant women and at women with immigrant background. Also women with Finnish roots could join the production. The production and the thesis aimed at researching the ability of a cultural production implemented with the methods of sociocultural animation to show both individual and communal issues. The aim was also to tackle these issues, when needed, with the communal educator approach to work. Based on this multi-faceted information the aim was to search for and to find new Points for the Kuvassa keskellä project previously implemented at Työväen Sivistysliitto TSL.

The thesis describes the production Kulosaaren Kuningattaret from the preliminary intentions for cooperation to the play that was performed three times.

The theoretical background of the thesis is based on sociocultural animation, the possibilities to use art and culture in a more extensive way compared to the traditional use, and on the customers' ability to influence both the service systems and their power structures and on the anticipatory social work.

Interviews and observation were used to collect the audience and work group experiences and observations the performance created.

The thesis presents both positive aspects of the lives of immigrant women and also negative aspects in which immigrant women are not yet able to live a balanced life in Finland. The thesis discusses the means and possibilities of sociocultural animation and community pedagogy in situations when personal freedom is restricted by the community. The impact of the possible parallel communities and societies in relation to the problems of Finnish social work sector and its future development are also discussed.

In the future the thesis serves as a guide when using and developing culture and physical exercise in the work of a community educator. An extensive causality approach that takes into account the past, present and the future is needed when working as a community educator. Due to this the theoretical background is rather extensive and multi-faceted as the the issues included in the theoretical background are needed when developing the lives and conditions of communities and individuals. Using the activity-based knowledge received from the Kulosaaren Kuningattaret, the strengths of the theoretical background are viewed in relation to the demands of the current society together with the fact that what impulses for development should be taken into account when developing the methods of sociocultural animation and the methods of the social service system.

Keywords: community education, sociocultural animation, social services, cultur, art, operational research

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TIETOPERUSTA.....	10
2.1	Omat kokemukset kulttuurin parissa tietoperustan lähteille viitoittajina	10
2.2	Sosiaaliset ja kulttuuriset kokemukset= Sosiokulttuuri	12
2.3	Sosiokulttuurinen innostaminen: uuden oppiminen, havahtuminen ja toiminta kohti positiivista muutosta	12
2.4	Vapautuksen pedagogiikka sekä sosiogeneettinen ymmärrys.....	14
2.5	Sosiokulttuurisen innostajan rooli: kriittinen ajattelu, problematisoiva kasvatusta sekä dialogi toimintakeinoina.....	17
2.6	Sosiokulttuurisen oppimisen ja kasvun tuloksena tulevat rajatilanteet ja -teot	19
2.8	Kulttuuri yksilön ja yhteiskunnan rakentajana, sekä asioiden esille tuojana ...	22
2.9	Ihmiset omien palveluidensa ja elämänsä asiantuntijoina sekä kehittäjinä.....	26
2.10	Valtarakenteet palvelujärjestelmissä.....	27
2.12	Ongelmakeskeisen työtavan rajoittavuus, siksi monitieteellistä ajattelua tarvitaan	30
3	KUVASSA KESKELLÄ -HANKKEEN ESITTELY JA SEN PERUSTALLE RAKENTUVAN KULOSAAREN KUNINGATTARET -PRODUKTION ESIVALMISTELUVAIHEET	31
3.1	Kuvassa keskellä -hankkeen esittely	31
3.3	Produktion aikataulukko	32
4	KULOSAAREN KUNINGATTARET -PRODUKTION VARSINAINEN TOTEUTTAMINEN KOKEILUKULTTUURIN HENGESSÄ.....	33
4.1	Esityksestä tiedotus ensisijaiseksi ajatelluille ryhmille.....	34
4.2	Mitä tehdä, kun ensisijaisista ryhmistä ei tullutkaan kuin kaksi osallistujaa? .	35
4.4	Viestiminen esityksestä ja työpajasta maahanmuuttajanaisten toimipaikoissa	37
4.5	Produktion harjoitukset alkoivat.....	38
4.6	Harjoitusviikon lopun tapahtumien puintia TSL:ssä, sekä esityksen ohjaajan kanssa.....	40
4.7	Maahanmuuttajanaisten videohaastattelu Maunulassa.....	40

4.8	Esityksen lopulliseksi nimeksi tuli ”Kulosaaren Kuningattaret -Erioikeuksista ennen ja nyt”. Esityksen markkinointi ja ilmoittelu sosiaalisessa mediassa sekä menopalstoilla.....	41
4.9	Esitysviikonloppuna esityksen kokoon saattaminen sekä esitykset.....	41
5	MITEN ESITYS KOETTIIN KATSOJIEN JA TYÖRYHMÄN KESKUUDESSA, SEKÄ MITÄ ESITYS TOI HEILLE ESIIN?.....	43
5.1	Katsojien kommentteja esityksestä.....	43
5.2	Esityksen työryhmän kommentteja esityksestä	44
5.3	Katsojien ja työryhmän kommenttien yhteenvetoa	51
6	POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	52
6.1	Onko sosiokulttuurisella innostamisella mahdollisuutta, jos asioita ei ole mahdollista käsitellä ja tuoda esille vapaasti?.....	53
6.2	Löytyikö yksilö- ja/ tai yhteisötason asioita, joihin voisi tarttua yhteisöpedagogisella otteella?	56
6.3	Miten kehittää yksilöitä sekä yhteiskuntaa, jos tietoa ei ole, ja ongelmia sekä verkostoja jää piiloon?	57
6.4	Kuka saa tuoda mitäkin ja kenenkin asioita esiin?	60
6.5	Mitä tämän kulttuuriproduktion tekeminen toi esille toimintatutkimuksella luonteella?	61
7	MIKÄ VOISI OLLA SEURAAVAN PRODUKTION KÄRKI?.....	63
	LÄHTEET.....	65
	LIITTEET	68
	LIITE 1. Markkinointiteksti Kulosaaren Kuningattarista TSL:n Lyyti-ilmoittautumisjärjestelmään	68
	LIITE 2. Manifestikysymykset maahanmuuttajanasille	69
	LIITE 3. ”Kulosaaren Kuningattaret- Erioikeuksista ennen ja nyt” -esityksen juliste	70
	LIITE 4. ”Kulosaaren Kuningattaret -Erioikeuksista ennen ja nyt” -esityksen video.	71

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tilaajana oli Työväen sivistysliitto TSL. Opinnäytetyön motivaatio oli platform- tyyppisen kulttuuriesityksen tekeminen, jossa etsittäisiin uutta kärkeä TSL:ssä aiemmin toteutettuun Kuvassa keskellä -hankkeeseen. Platform- tyyppinen esitys sisältää produktion lähtökohdista riippuen joko väljän tai tiukemmin rajatun pohjateeman. Tämän pohjateeman päälle sitten varsinainen produktio rakentuu kaikkien osanottajien yhteistyönä niin, että kaikki osallistujat tuovat ja luovat produktioon sisältöä. Tavoitteena oli myös, että produktion esille tuomiin yksilö- ja/ tai yhteisöta-son asioihin voisi tarvittaessa tarttua yhteisöpedagogisella työotteella. Eli mahdollisiin kehittämistä tarvitseviin asioihin lähdettäisiin hakemaan ratkaisuja ja kehityskulkuja yhdessä yksilöiden ja yhteisöjen kanssa yhteisöpedagogin kanssa toimien.

Olen toiminut ammattimaisen kulttuurin ja liikunnan parissa jo yli 25 vuotta, ja viimeiset 20 vuotta hyvin tiiviisti varsinkin yksilön ja yhteisöjen hyvinvointia lisäävän kulttuurin ja liikunnan parissa. Kokemukseni on, että kun kulttuuri- ja liikuntapro-dukutioita tekee tietyillä sosiokulttuurisen innostamisen metodiikan lähtökohdilla, ne tuovat samalla esiin monia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä asioita, jotka eivät välttämättä suoranaisesti liity produktion varsinaiseen kärkeen, mutta jotka tuovat esiin monia tärkeitä seikkoja tai puutteita. Näihin esille tullessiin asioihin tarttuessa yhdessä yksi-löiden ja yhteisöjen kanssa asiat menevät eteenpäin ja kehittyvät. Nämä huomiot so-siokulttuurisen innostamisen kärjillä tehdyistä kulttuuriprodukutioista, jotka siivilöivät piilossa olleita asioita esiin, itseasiassa innostivat itseni hakemaan yhteisöpedagogin opintoihin vuonna 2018.

Kolmen viime vuoden aikana olen tehnyt melko tiivistä yhteistyötä teatteriohjaaja Sirpa Riuttalan kanssa, ja yksi yhteistyössämme toteuttamista produkutioista ”Tässä menee raja -laulu unelmien huomisesta”, valittiin Suomen hallituksen kulttuurin hy-
vinvointivaikutuksia tutkivan hankkeen kärkihankkeeksi vuonna 2017 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Produktio toteutettiin kokonaisuudessaan Helsingin Diako-

nissalaitoksella. Tässä menee raja -produktioon osallistuneet Helsingin Diakonissalaitoksen asiakkaat ja työntekijät olivat pääsääntöisesti päihde-, asumis- sekä mielenterveyspalveluista. Näiden toimintojen asiakkailla arjen positiiviset vaihtoehtoiset toiminnot esimerkiksi päihteen käytön tai muun ongelmakäyttäytymisen sijaan ovat hyvin kuntouttavia, sekä lisäongelmia ehkäiseviä. Tässä menee raja -produktioon osallistui HDL:n asiakkaiden ja työntekijöiden lisäksi myös ulkopuolisia työryhmäläisiä, ja myös nämä kohtaamiset asiakkaiden, työntekijöiden ja vierailijoiden kesken olivat myös monia uusia impulsseja antavia.

Pitkän kokemuksen kautta olin huomannut, että monet produktiot, jotka tehdään vain yhdellä kerralla yhteen putkeen, ilman välivaiheita ja reflektioita, jäävät usein melko yksiulotteisiksi ja monia asioita jää huomioimatta sekä löytämättä. Tästä syystä olin ajatuksissani kehittänyt Tässä menee raja -produktiolle useamman vaiheen mallin; starttiesitys, starttiesityksen peilaus ja pohdinta, sekä sen jälkeen varsinaisen pääesityksen tekeminen. Tähän asettamaani väljään raamiin sitten produktion ohjaaja itse rakentaa varsinaisen esityksen sisällöllisen toteuttamiskonseptin.

Tässä kehittäessäni kolmen vaiheen mallissa starttiesityksen tarkoituksena oli luoda teema, joka kulkee koko organisaation läpi asiakkaista, työntekijöistä johtoportaan. Ohjaaja Sirpa Riuttala valitsi temaksi rajan, jonka pohjalta hän haastatteli organisaation ihmisiä, että milloin ihmiset ovat mielestään ylittäneet rajan, joko positiivisella tai negatiivisella tavalla. Starttiesityksen ajatuksena oli myös, että esityksen perustyöryhmä tulee organisaatioon ulkopuolisena, käytännössä ilman minkäänlaista ohjeistusta, jotta he kykenevät näkemään asiat paljaaltaan ilman organisaation historian kuluessa rakentuneita sisäisiä arvotuksia. Ohjaajan/ taiteilijan on hyvä olla sekä sisä- että ulkopuolinen. Sisäpuolinen siinä mielessä, että saavuttaa luottamusta, mutta ulkopuolinen siinä mielessä, että näkee ja havaitsee asioita joita liian sisäpuolinen ei enää pysty näkemään (Pirttineva&Riuttala 2018, 13). Ajatuksena oli myös, että starttiesitys esittää näkemistään asioista väitteitä, joista sitten käydään ympäri organisaatioita keskustelemassa palautteiden keräämisen yhteydessä. Näiden kerättyjen, koostettujen ja vielä enemmän syvennettyjen aiheiden pohjalta tehtiin sitten ns. pääesitys.

Pääesityksen yhdestä laulukohdasta tehtiin sitten vielä ohjaaja Sirpa Riuttalan aloitteesta ns. todellisuusversio, joka esitti minkä pohjalta laulu oli syntynyt.

Tämä kolmen esityksen sarja toi itselleni esiin häkellyttävän monia asioita mm. siitä, että miten pirstaloituneita eri ihmisten näkemykset ja tiedot samasta asiasta olivat organisaation eri tasoilla ja yhden korttelin sisäpiirissä. Vaikka periaatteessa yhteisön arvot ovat kirjoitettu ja ovat yleisesti tiedossa, eri ihmisryhmäblokit tulkitsevat niitä täysin vastakkaisin näkemyksin ja mielipitein. Oli myös häkellyttävää, että osissa organisaatiota oli täyttä tietämättömyyttä todellisuudesta, tai sen räikeää paremmin päin selittämistä. Yhteinen esitys oli aluetta yhdistävä keskusteluaihe; uusi näkökulma (Karininen 2017, 7).

Tässä TSL:n tilaamassa opinnäytetyössä tarjoutui mahdollisuus luoda projekti, jossa pääsisimme jatkamaan ja kehittämään Tässä menee raja -produktion rakenteita uudella tasolla, ja pääsisimme myös yhdessä työryhmän kanssa luomaan uusia rakenteita ja löytämään uusia asioita. Projektin tavoitteena oli tuoda kuuluviin maahanmuuttajanaisten ääntä ja näkökulmia. Näihin esille nouseviin asioihin sitten tartuttaisiin yhteisöpedagogisella näkökulmalla.

Myös TSL:n jäsenjärjestöllä Julkisten ja hyvinvointialojen liitolla JHL:llä oli toive saada heidän hallinnoimalleen Kulosaaren kartanolle esitystyyppistä toimintaa syksyille 2019. Kulosaaren kartano sekä sen lähiympäristö sopi loistavasti tämän production alustaksi ja tapahtumapaikaksi.

Yhtenä hyvänä lähtökohtana itselleni oli myös toteuttaa pitkästä ajasta produktio paikassa, jossa olin ennalta käytännössä tuntematon ja lähes kaikki toiminnat ja rakenteet olivat itselleni uusia. Eli tulini itse, sekä koko työryhmä tavallaan uutena ja ulkopuolisenä mukaan, vailla mitään jo vakiintuneita toimintaympäristön hiomia suorita toimintamalleja ja valmiuksia.

Tämä opinnäytetyö on myös itselleni hyvin tärkeä jatkotyöskentelyni kannalta, jotta pystyn tehokkaasti jatkamaan ja kehittämään kulttuurin sekä liikunnan hyödyntämistä työssäni. Tästä syystä sisällytän tähän opinnäytetyöhön paljon asioita esimerkiksi moniulotteiseen teoriapohjaan. Nämä moniulotteisen teoriapohjan asiat saattavat ehkä tuntua tässä opinnäytetyössä hieman tarpeettomilta tai lopullisessa käsitteilyssä hiukan ohueksi jääviltä. Itselleni ne ovat kuitenkin ikään kuin pohjaa sekä määrääköhteitä, jotka ovat muistettava ja joiden kautta on ainakin ajatuksellisesti kuljettava, kun tehdään ja luodaan hyvinvointia luovia kehittäviä rakenteita ainakin vuonna 2020, sekä luultavasti hyvin varmasti myös tulevaisuudessa. Eli tämä opinnäytetyö siis toimii itselleni ikään kuin pohjakarttana sekä aikakapselina tulevaisuudessa, että mikä oli tilanne tällöin alkuvuodesta 2020 ja mitkä olivat tulevaisuuden rakennuspohjavisiot tällöin, ja mihin suuntaan kehitys on kulkenut ja pitäisikö kehityksen kulkua korjata johonkin suuntaan.

Samalla myös tämä laaja teoriapohja peilaa Produktion toimintatutkimuksellisuuden kautta esiin tulleiden, kehittämistä tarvitsevien asioiden teoriapohjan ajantasaisuutta sekä vahvuutta. Tuottaako Produktion toimintatutkimuksen kautta tullut uusi tietoin sellaista tietoa, johon nykyiset teoriat ja toimintatavat esimerkiksi sosiokulttuurisesta innostamisesta, sosiaalityön palvelujärjestelmien kehittämisessä sekä ennakoivassa työssä eivät kykene enää välttämättä nykypäivänä vastaamaan? Mitä yhteiskunnan nykyhetken impulsseja tulisi huomioida sosiokulttuurisen innostamisen, palvelujärjestelmän kehittämisen sekä ennakoivan työn metodeissa? Koen, että yhteisöpedagogin työssä tarvitaan laaja-alaista syy-seuraussuhdeajattelua sekä menneisyyteen, nykyhetkeen että tulevaisuuteen katsoen, ja tämä laaja-alaisen reaktiivisen huomioajatteluni pyrin tuomaan esiin siis myös tässä opinnäytetyössä.

2 TIETOPERUSTA

2.1 Omat kokemukset kulttuurin parissa tietoperustan lähteille viitoittajina

Aloitin ammattimaisen kulttuurin tekemisen vuonna 1993 näyttämötaiteen parissa, olen ensin noin viisi vuotta esiintyjänä ja sitten sen jälkeen pääsääntöisesti tuottajana. Oma ajatusprosessi miksi ja mille teen, tai kenelle/ keille teen alkoi vahvistua muuttaman vuoden ammattimaisen tekemisen jälkeen noin vuoden 1997 paikkeilla. Vuoden 1997 alun elin käytännössä viisi kuukautta teatterissa, päivisin tuottaja- taloudenhoitajana ja illalla esiintyjänä. Elämän piiri oli noina viitenä kuukautena hyvin kapea, ja aloin nähdä tuona aikana ulkomaailman merkityksellisyydet ja laaja-alaisuuden aivan uudesta näkökulmasta. Näistä kokemusperäisistä pohdinnoista johtuen, ja niiden viitoittamana hakeuduin mukaan syksyllä 1998 tuottajaksi Helsingin Kallion kaupunginosaan sijoittuneeseen Kallion Teatteriin, joka toimi vuosina 1998-2000. Kallion Teatteri muuttui sitten näyttämötaideyhteisö Todellisuuden Tutkimuskeskukseksi vuonna 2001, ja tämän myötä viitekehys laajeni Kallion kaupunginosasta koko maailman ja jopa universumin kattavaksi.

Sekä Kallion Teatterissa, että Todellisuuden Tutkimuskeskuksessa oli ajatus viedä kulttuuri ja taide yhteisöihin ja ihmisten joukkoon, sekä tuottaa sieltä lähtevää ja nousevaa esityskulttuuria. Olin itse myös soolotekijänä ja -esiintyjänä vuonna 1999 Kiasman toteuttamassa Saman Taivaan Alla -teoksessa, joka käsitteli Kallion kaupunginosaa ja sen elämää. Näissä Kallion kaupunginosassa toteutetuissa produktioissa ja teoksissa päästiin kontaktiin Kallion kaupunginosassa liikkuvien ja elävien ihmisten kanssa sekä paremmin, että hieman heikommin. Loppujen lopuksi Kallion Teatteria monet paikalliset asukkaat yhteiskuntaluokasta riippumatta pitivät hyvänä tai loistavana ideana, mutta eivät juuri koskaan itse astuneet ovesta sisään tai osallistuneet tapahtumiin (Saarakkala 2001). Eniten Kallion Teatteri toimi nuorten tai varhaiskeskiikäisten teatterintekijöiden ja katsojien alustana.

Omale kohdalle tapahtui yksi ravistelevimmista kohtaamisista yleisön kanssa vuorovaikutuksessa olemisesta, kun lokakuussa 1999 yhdessä Ravintola Cellan kanssa järjestin todellisen juhlaruokakattauksen kahtena päivänä Helsinginkatu 19 aukiolle, osana tätä Kiasman toteuttamaa Saman Taivaan Alla -produktiota. Itse olin maskeerattu hieman laitapuolen kulkijan näköiseksi, mutta olin siis pöydän isäntä. Kuka tahansa kadulla kulkenut sai istua juhlaruokapöytänsä. Tuossa hetkessä tapahtui niin monia ristikkäisiä ja päällekkäisiä huomioita sekä tapahtumia, että nämä edelleen lisäsivät haluani ehdottomasti tämän tyyppisen kulttuurituotannon parissa. Lisäkuriositteena mainitsen, että monia vuosia myöhemmin juuri tuolla Helsinginkatu 19 kohdalla, jossa juhlapöytä oli, avautui Hurstin Valinta, joka tunnetaan myös yhä edelleen toimivana leipäjonona.

Oma kulttuurin hyvinvointiin suuntaava työni tehostui, kun pääsin vuonna 2001 Helsingin Diakonissalaitoksen kulttuurin ja liikunnan tuottajaksi. Toteutin itse ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa erilaisia produktioita mitä erilaisimmille ihmisryhmille, pääkohderyhmänä olivat kuitenkin Helsingin Diakonissalaitoksen asiakkaat, mutta kuka tahansa on silti saanut osallistua tapahtumiin. Produktiot toteutettiin valmiiden produktioiden sekä vapaan intuition lähtökohdista monilla eri kulttuurin osa-alueilla musiikista, teatterista, kuvataiteesta, ympäristötaiteesta alkaen. Vuosina 2001-06 toimin Helsingin Diakonissalaitoksen Munkkisaaren yksikössä. Vuosina 2007-2019 toimintayksikköni sijaitsi Helsingin Diakonissalaitoksen omistamassa Alppikatu 2- Helsinginkatu 50- korttelissa, eli tavallaan palasin samoihin ympäristöihin ja osittain samoihin teemoihin, joiden parissa olin 1998-2000 Kallion Teatterin, Todellisuuden Tutkimuskeskuksen sekä Kiasman Saman Taivaan Alla -produktion tiimoilta toiminut. Tapasinkin monia samoja henkilöitä vuosina 2007-2019, joita olin jo tavannut produktioiden tiimoilta vuosina 1998-2000.

Vuonna 2004 pääsin opiskelemaan Humanistiseen ammattikorkeakouluun kulttuurituottajan linjalle. Olin toki jo tehnyt tuottajan työtä seitsemän vuoden ajan, ja minulla oli paljon kokemuseräistä tietoa tuottajan työstä. Näissä Humakin kulttuurituottajan opinnoissa minulle sitten aukesi asia, jota olin tehnyt ja jota olin myös pohtinut jo lähes

kymmenen vuotta. Nyt se sai nimen ja kehyksen. Tämä asia oli sosiokulttuurinen innostaminen.

2.2 Sosiaaliset ja kulttuuriset kokemukset= Sosiokulttuuri

Yhteisnimitystä kulttuuri voidaan käyttää keinoista, jotka ovat osittain olemassa yksilössä, sosiaalisessa kanssakäymisessä ja aineellisessa ympäristössä. Kulttuuri on siis ajatusten, arvostusten, tietojen ja muiden voimavarojen yhdistelmää, jonka hankimme vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Kulttuuri sijaitsee ihmisen ja ulkomaailman välissä. Kulttuuriin kuuluu myös kaikki fyysiset välineet- osin myös ”tekotuotteet”: työkalut, kulkuvälineet, informaatio- ja viestintäteknologia, joiltain osin näiden ”tekotuotteiden” myötä ihmiset alkavat myös vähitellen elää keinotekoisessa maailmassa. Kulttuuri on täten sekä aineetonta, että aineellista. (Säljö 2001, 29-30.)

Tapa käyttäytyä, ajatella, kommunikoida sekä käsittää todellisuutta ovat ihmisellä muotoutuneet sosiaalisten ja kulttuuristen kokemusten eli sosiokulttuurin seurauksena, eikä näitä tapoja voida erityisen suurissa määrin selittää vaistoista tai geneettisesti ohjelmoiduista reflekseistä tai käyttäytymismuodoista johtuviksi. Eri puolilla maailmaa asuvien ihmisten yhtäläiset biologiset edellytykset ovat synnyttäneet lukemattoman joukon erilaisia kulttuureja erilaisine tietopohjineen ja maailmankuvineen. Ihminen luo, sekä hyvässä että pahassa ympäristöään, eikä vain passiivisesti sopeudu olemassa oleviin edellytyksiin. Inhimillinen ajattelu ja toiminta ovat riippuvaisia sosiaalisesta kontekstista. (mt., 33-34, 104.)

2.3 Sosiokulttuurinen innostaminen: uuden oppiminen, havahtuminen ja toiminta kohti positiivista muutosta

Oppiminen on tärkeässä asemassa kulttuurissamme liittyen käsityksiimme taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä, sekä haluamme että kykyimme parantaa elinolosuhteitamme ja elinolosuhteitamme. Miten ihmiset oppivat, sitä ei koskaan voida supistaa

pelkäksi tekniikaksi tai menetelmäksi, kuten kouluissa ja opetuksessa pyritään tekemään. Jokaisessa keskustelussa, toiminnassa ja tapahtumassa piilee mahdollisuus, että yksilöt ja ryhmät oppivat jotakin. Lukemattomat viestinnälliset ja fyysiset toiminnot, jotka yhteiskunta itsessään muodostaa, opettavat. Tietoja välitetään, uudistetaan, muokataan ja myös pimitetään yhteiskunnassa jatkuvasti, tämä on ollut osa yhteiskuntaa jo ennen muodollisen koulutuksen ja kasvatuksen perustamista. Perustavassa merkityksessä oppimisessa on, että mitä yksilöt ja yhteisöt oppivat sosiaalisissa tilanteissa, sekä mitä ja miten he käyttävät oppimaansa tulevaisuudessa. Kysymys siitä, miten ihmiset oppivat ja kehittyvät liittyy sosiokulttuuriseen kysymykseen, miten ajattelemme ja toimimme yleisemmin. (mt., 9-11, 15.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa on motiivina elämän ja hengen antaminen yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnille. Sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohtana ja motiivina on muutos parempaan, ihmisen itsensä tai yhteisön tilanteen hahmottaminen sekä tarkastelu, että toimet, joilla tilannetta voidaan muuttaa parempaan päin. (Kurki 2011, 42.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on siis käsitteenä monimuotoinen ja ei ole löydettävissä määritelmiä, jotka olisivat identtisiä eri puolilla. Käytännöt voivat olla samanlaisia, mutta perusteet nousevat yksilöstä, kansasta, henkisistä, hengellisistä ja yhteiskunnan poliittisesta tilanteesta. (Gillet 2006, a) (Ventosa 1993)

Sosiokulttuurisen innostamisen ajatuksena on myös, että se ymmärretään teorian ja käytännön vuorovaikutuksena, jossa nähdään, miten teoria toimii käytännössä, ja miten käytäntö rakentaa teoriaa. Joskus teoria pyritään sivuuttamaan ja keskittymään ihmisten vapaaseen liikkeelle lähtemiseen ja toimintaan tarttumiseen. Leena Kurjen mukaan sosiokulttuurinen innostaminen kuitenkin aina nousee omasta filosofis-metodologisesta teoriastaan, eikä koskaan voi olla pelkkää ateoreettista puuhastelua. (Kurki 2011, 46.)

Sosiokulttuurinen innostaminen tapahtuu siellä missä ihmiset ovat. Sosiokulttuurisen innostamisen kohderyhmät voivat olla aivan mitä tahansa ihmisryhmiä aivan mistä tahansa ikäryhmistä ja yhteiskuntaluokista, ja sosiokulttuurisen innostamisen työtä voi tehdä millä ja missä tahansa paikassa mitä löytyy; työpaikoilla, kouluissa, vankiloissa, vähemmistöjen kanssa, päihdetyössä, luonnossa, urheilun ja taiteen kentillä jne. Sosiokulttuurisen ja sosiaalipedagogisen käsityksen mukaan persoona on ennen kaikkea dynaaminen toimija. Sosiokulttuurisessa innostamisessa on aina mukana toimijan kehittymiseen tähtäävä eettinen ulottuvuus. Ihminen toteuttaa ja harjoittaa vapauttaan tekemällä valintoja ja luo sekä rakentaa sitä kautta itseään. Sosiokulttuurisen ajattelun mukaan vain toiminnassa ihminen voi herätä tietoisuuteen tilanteestaan, sekä yhteisöjen ja maailman tilasta. Yksi sosiaalipedagogiikan sekä sosiokulttuurisen toiminnan ja ajattelun ydin on persoonan ja ihmisten välisten dialogisten suhteiden asettaminen tieteellisen keskustelun ytimeen. (mt., 42-44.)

Vaikka kehitys ja oppiminen ovat sosiokulttuurisesti ohjailtuja prosesseja, joiden tarkoituksena on myös tietyssä mielessä säilyttää yhteisön luomat tiedot ja valmiudet, täytyy yksilöille ja yhteisöille aina suoda merkittävä tila oman kehityksensä luomiselle. Yksilöt ja yhteisöt eivät ole passiivisia katselijoita, vaan he myötävaikuttavat toiminoillaan jatkuvaan sosiokulttuuristen mallien uudistamiseen ja uudelleen luomiseen. (Säljö 2001, 128.)

2.4 Vapautuksen pedagogiikka sekä sosiogeneettinen ymmärrys

Sosiokulttuurisen innostamisen ensimmäiseksi tehtäväksi on kuvailtu vapautuksen pedagogiikkaa, jonka tehtävänä on vapauttaa persoonan tietoisuus, jotta hän kykenee näkemään todellisen tilanteensa ja lähtemään liikkeelle. Toiseksi innostaminen johdattaa ihmiset yhteen, toimimaan yhdessä yhteisöjensä sekä yhteiskuntiansa rakentamiseksi kohti inhimillisempää ja solidaarisempaa. Sosiokulttuurinen innostaminen on siten yksilöllistä ja yhteisöllistä, kuten kaikki onnistuva yhteisötyö. Ihmiset eivät ole pelkästään tietyn historiallisen ja kulttuurisen ajanjakson passiivisia jäseniä vaan myös rakentajia ja uusien muotojen luoja. (Kurki 2011, 46-47.)

Elämän on perustuttava vahvasti velvoittavaan etiikkaan, jossa jokaiselle ihmiselle suodaan ehdoitta tasavertainen mahdollisuus kehittyä elämässään hallitsevaksi subjektiksi ja kehittää ihmisyytensä eri puolia. Yhteiskunnallisessa tilanteessa vallitseva objektiivinen eriarvoisuus, köyhyys ja valtarakenteet estävät ihmisiä tavoittelemasta ihmisyyttä, alistavat enemmistön esineiden asemaan. Alistunut tietoisuus ei paljasta yhteiskunnallista todellisuutta sellaisena kuin se on, vaan todellisuus peittyy esimerkiksi fatalistisiin käsityksiin, jotka tukevat vallitsevaa valtasuhdetta ylläpitävää ideologiaa. Tämä saa vallitsevan tilanteen näyttämään luonnolliselta, välttämättömältä sekä tulevaisuuden ennalta määrätyltä. Yhteiskunnalliset olosuhteet ovat kuitenkin todellisuudessa ihmisten aikaansaannosta ja heillä on mahdollisuus niitä myös muuttaa. Tulevaisuus on avoin vain siinä tapauksessa, että ihmiset käsittävät sen avoimuuden, sekä että tulevaisuuden rakentamista tukee ihmisten tietoisien ja itsekriittisen ajattelun viiriäminen. (Freire 2005, 25.)

Paulo Freireen liitetään nykyään kriittisen pedagogiikan synty. Freiren sorrettujen pedagogiikka syntyi Toisen maailmansodan synnyttämässä Latinalaisen Amerikan käännekohdassa, jossa maanosa kääntyi uudelle raiteelle ja noina vuosikymmeninä olosuhteet asettivat ihmiset ja yhteiskunnat uusiin rajatilanteisiin, joissa ihmiset kohosivat maailmaansa vaikuttaviksi subjekteiksi, yrittäen ymmärtää kaoottista todellisuutta parhaansa mukaan. Aikuisten ja lasten lukutaidottomuuden Freire koki suurimmaksi esteeksi kamppailussa köyhyyttä ja eriarvoisuutta kohtaan. (Tomperi 2005, 14.)

Epäinhimillistyminen ei leimaa vain heitä, joilta ihmisyyys on viety, vaan myös niitä, jotka ovat sen vieneet. Epäinhimillistyminen on täyteen ihmisyyteen kasvun vääristymistä. Jos hyväksyttäisiin epäinhimillistyminen päämääräksi, se johtaisi kyynisyyteen ja täyteen epätoivoon. (Freire 2005, 44.)

Sääty- yhteiskunnassa, jossa ihmisten luokittelu tapahtuu syntyperän mukaan, on siirtynyt teolliseen ja tietoyhteiskuntaan, jossa ihmisen elämänkaaren määrää heidän ky-

kynsä ja halunsa oppia. Tämä näkökanta sopii myös demokraattiseen yhteiskuntamalliin, jossa yksilön menestys riippuu hänen kyvyistään, ahkeruudestaan ja kunnianhinnastaan pikemminkin kuin hänen sosiaalisesta taustastaan. Tällainen kehitys tarkoittaa toki myös, että koulusta ja koulutuksesta voi tulla ja usein tulee ihmisiä luokitteleva taho. (Säljö 2001,40.)

Sosiokulttuurisesta lähtökohdasta käsin kysymyksessä, miten me opimme, on kysymys siitä, miten omaksumme kulttuuriimme ja ympäristöömme kuuluvat ajattelun ja käytännöllisten toimenpiteiden suorittamisen keinot (mt.,19).

Tarkasteltaessa inhimillistä oppimista ja kehitystä sosiokulttuurisesta näkökulmasta käsin viestinnälliset prosessit ovat keskeisessä asemassa. Juuri viestinnän välityksellä yksilö saa tietoja ja valmiuksia. Viestinnällisten toimintojen painottamisessa sosiokulttuurisessa näkökulmassa pyritään myös siihen, mitä voidaan kutsua sosiogeneettiseksi ymmärrykseksi tietojen synnystä ja niiden välittämisestä. Sosiogeneettisen ymmärryksen avaamiseksi esitetyt kysymykset ovat usein mm. seuraavan kaltaisia: Kuinka tämä sosiaalinen toiminto välineineen, käsitteineen ja viestinnällisine malleineen on syntynyt? Kuinka sitä välitetään edelleen yhteiskunnassa? Mitä käsityksiä ja näkökulmia siihen liittyy? Kuka sen kanssa joutuu tekemisiin? Tämän viestinnän ja sosiogeneettisen näkökulman painotuksen ansiosta sosiokulttuurinen näkökulma on mielenkiintoinen tarkasteltaessa oppimista ja tietojen muodostusta. (mt., 35-36.)

Yhteiskunnassa tiedolla on myös markkina-arvoa ja se on vallankäytön lähtökohta. Tietojen kehittyminen on siksi myös demokraattinen ongelma, joka on yhteydessä sosiaaliseen kerrostuneisuuteen sekä ulkopuolisuuden tunteen ja ryhmään kuuluvuuden tunteen luomiseen. (mt., 102.).

2.5 Sosiokulttuurisen innostajan rooli: kriittinen ajattelu, problematisoiva kasvatus sekä dialogi toimintakeinoina

Sosiokulttuurisessa innostamisessa innostajan rooli on alkuunpanija ja toiminnan henkiin herättäjä, sekä alussa rakenteiden koordinaattori. Sosiokulttuurisen innostajan tarkoitus on se, että hän on mukana toiminnan alussa edellä mainituissa rooleissa ja ajan mittaan sosiokulttuurisen innostamisen toiminnan alkaessa toimia riittävällä tasolla, alkuperäinen innostaja muuttuu tarpeettomaksi ja ihmiset itse alkavat hoitaa tehtäviä, joita innostaja on hoitanut. Sosiokulttuurinen innostaja on tietoinen välittäjä ja osallistumisen mahdollistavien olosuhteiden järjestelijä, joka rohkaisee kokemaan ja hyötymään kokemuksista. Innostamiseen osallistuminen perustuu aina vapaaehtoisuuteen. (Kurki 2011, 45, 63.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa on myös rikastutettava ajattelua monelta suunnalta ja filosofiselta kentältä. Vaikeisiin kysymyksiin ei ole yksinkertaisia vastauksia ja ihmisessä on aina sekä myönteisiä että kielteisiä ylläkkeitä ja tämän vuoksi aggressiivisuuden ongelma on aina läsnä. Sana ilman toimintaa on aina tyhjää, ja puhe ilman reflektiota on pelkkää aktivismia. (mt., 47-49).

Sosiokulttuurisen innostamisen liikkeen lähtökohta on aina ihmisissä itsessään. Siksi on aina lähdettävä liikkeelle ihmisten nykyhetkestä, jossa he ovat elämäntilanteeseensa uppoutuneina, mutta jonka yläpuolelle he voivat nousta ja johon he voivat vaikuttaa. Nykytilaa ei tule nähdä kohtalon sanelemana ja muuttumattomana, vaan lähinnä rajoitteena ja siksi haasteena. (Freire 2005, 91.)

Tallettava kasvatus, eli ulkoa opetteleminen tekee oppilaat säiliöiksi, jotka opettaja täyttää. Mitä enemmän oppilaat tekevät työtä varastoidakseen talletukset, sitä vähemmän he kehittävät kriittistä tietoisuuttaan. Mitä täydellisemmin he hyväksyvät passiiv-

visen roolin, sitä helpommin he sopeutuvat maailmaan sellaisena kuin se on ja tallettavat vain sirpaleisen maailmankuvan aineksia. Tallettava kasvatus heikentää luovuutta sekä vahvistaa sortavan rakenteen etuja. Siksi sortava rakenne reagoi kaikkia sellaisia uudistuksia vastaan, jotka kehittävät kriittisyyttä eivätkä tyydy sirpaleiseen kuvaan todellisuudesta, vaan etsivät aina asioiden ja ongelmien välisiä kytkentöjä. Näin estetään ihmisten otologinen ja historiallinen päämäärä tulla täydemmin ihmisiksi. (mt., 76, 78,90.)

Problematisoiva kasvatus taas perustuu luovuudelle ja edistää todellisuuden aitoa reflektiota sekä siinä toimimista. Se toteutuu aidosti, vain kun ihmiset itse ryhtyvät tutkimaan ja luovasti muuttamaan todellisuuttaan. Problematisoivassa kasvatuksessa ihmisiä pidetään olemassa olevina olentoina- vaillinaisina ja keskeneräisinä yhtä vaillinaisessa todellisuudessa. Ihmiset ovat tietoisia epätäydellisyydestään ja sen tiedostamisessa on kasvamisen ja muuttuvan todellisuuden jatkuva prosessi. (mt., 76, 78, 90.)

Kun tallettava kasvatus suoraan tai epäsuorasti vahvistaa ihmisten fatalistisia käsityksiä omasta tilanteestaan, niin problematisoiva käytäntö puolestaan näyttää heidän tilanteensa ongelmana, joka sitten avaa todellisuutta sekä oman tilanteen kriittistä tarkastelua. Kriittisen ajattelun liikkeen on oltava inhimillistymisessä- joka on ihmisen historiallinen päämäärä. Kukaan ei voi kuitenkaan olla aidosti inhimillinen, jos hän estää muita olemasta aidosti inhimillisiä, siksi täyden ihmisyyden tavoittelu ei voi kehittyä sortajien ja sorrettujen vihamielisissä suhteissa, vaan toverillisesti ja solidaarisesti. Mikään sortava järjestelmä ei voi sallia sitä, että sorretut alkavat kysyä: miksi? Problematisoiva kasvatus lähtee siitä, että sorrettujen on taisteltava vapautumisensa puolesta. Siksi problematisoiva kasvatus hylkää autoritaarisuuden ja vieraannuttavan intellektualismin ja mahdollistaa näin, että opettajista ja oppilaista tulee kasvatusprosessin subjekteja. Näin ihmiset voivat irtautua myös valheellisesta todellisuuskuvastaan. (mt., 91-93.)

Problematisoivan kasvatuksen tärkeä metodi on dialogi. Dialogin olennaisin piirre on sana. Sanalla on kaksi ulottuvuutta: reflektio ja toiminta. Jos sanalta riistetään toiminnan ulottuvuus, kärsii reflektion kyky ja sana muuttuu joutavaksi sanahelinäksi-verbalismiksi, eli tyhjäksi sanaksi, joka ei kykene kyseenalaistamaan maailmaa. Kyseenalaistaminen ei ole mahdollista ilman sitoutumista muutokseen eikä muutosta ole ilman toimintaa. Jos toisaalta painotetaan vain toimintaa reflektion kustannuksella, sana muuttuu aktivismiksi. Aktivismissä toiminta toiminnan vuoksi tekee dialogin mahdottomaksi. Molemmat vastakkainasettelut luovat epäaitoja olemisen muotoja ja samalla epäaitoja ajattelumalleja, jotka puolestaan vahvistavat alkuperäistä vastakkainasettelua. Dialogia ei myöskään voi syntyä niiden välille, jotka haluavat nimetä maailman, ja niiden, jotka eivät haluaisi tätä nimeämistä- niiden, jotka ovat kieltäneet toisilta oikeuden puhua, ja niiden, joiden oikeus on viety. Dialogissa kohdanneiden osapuolten yhdistetty reflektio ja toiminta kohdistuu maailmaan, jota halutaan muuttaa ja inhimillistää, täten dialogia ei voida pelkistää yksiksi ajatuksiksi, jotka talletetaan toisiin. Dialogi ei voi olla myöskään pelkkää keskustelun osapuolten kulutettaviksi tarkoitettujen ajatusten vaihtoa. Dialogi on myös kaikkien osapuolien nöyryyttä. Dialogiin ei voi päästä, jos joku osapuoli ylentää itsensä erikoistapaukseksi verrattuna muihin pitäen itseään esimerkiksi totuuden ja tiedon omistajana, tai puhtaiden ihmisten sisäpiirinä, tai ainoan oikean kulttuurimuodon invaasiona. (mt., 95-99.)

Aidossa dialogisessa kohtaamisessa kukaan ei ole täysin tietämätön eikä kukaan täysin viisas. On vain ihmisiä, jotka pyrkivät yhdessä oppimaan enemmän kuin sillä hetkellä tietävät. Dialogi vaatii myös syvän uskon ihmiseen, uskoa hänen kutsumukseensa tulla täydemmin ihmiseksi, uskon hänen kykyynsä tehdä ja uudistaa, luoda ja uudelleenluoda. (mt., 95-99.)

2.6 Sosiokulttuurisen oppimisen ja kasvun tuloksena tulevat rajatilanteet ja -teot

Kaikista vaillinaisista olennoista ihminen on ainoa, joka ei aseta tekojaan vaan myös oman minänsä ajattelun kohteeksi. Tämä erottaa ihmisen eläimestä, koska eläin ei kykene ottamaan etäisyyttä toimintaansa ja on siten kykenemätön refleктоimaan itseään.

Päinvastoin kuin ihminen, eläin ei voi asettaa tavoitteita tai antaa luontoa muovaavalle toiminnalleen tätä toimintaa laajempia merkityksiä. Päätös toimintaan ryhtymisestä ei ole eläimen oma vaan lajiominaisuus, eläimen nykyhetkestä puuttuu ”huomenna” ja ”tänään”. Eläin elää elämäänsä ei-ajallisissa, pinnallisissa, yhdenmukaisissa puitteissa. Ihminen taas on olemassa maailmassa, jota hän muuntaa ja luo jatkuvasti uudelleen. Ihminen sen sijaan on tietoinen itsestään ja siten myös maailmasta ja on olemassa omien rajoitustensa ja oman vapautensa dialektisessa suhteessa. (Freire 2005, 107-124.)

Ihminen kykenee näkemään minuutensa erossa toiminnastaan sekä tekemään päätöksiä itsenäisesti maailman- ja ihmissuhteiden pohjalta. Näin ihminen ylittää olemassaolonsa rajoituksia eli rajatilanteita. Kun nämä rajatilanteet nähdään esteinä ihmisen vapautumisen tiellä eli kahleina, ne erottuvat taustastaan ja paljastuvat annetun todellisuuden konkreettisiksi, historiallisiksi ulottuvuuksiksi. Tähän ihminen vastaa toiminnalla, jota kuvataan rajateoksi eli pyrkimyksenä ”annetun” tilanteen voittamiseen ja ylittämiseen passiivisen mukautumisen sijaan. Kun todellisuutta muunnetaan ja näistä tilanteista päästään yli, ilmestyy uusia rajatilanteita, jotka puolestaan synnyttävät uusia rajatekoja. (mt., 107-124.)

Juurikin muuttavana ja luovana olentona ihminen ei tuota ainoastaan materiaalisia tuotteita, vaan myös yhteiskunnallisia laitoksia, aatteita ja käsitteitä. Kun ihmisiltä puuttuu todellisuutensa kriittinen ymmärrys ja he tarkastelevat sitä kokonaisuudesta riippumattomina sirpaleina, he eivät voi saada aitoa tietoa todellisuudesta. Tätä varten olisi käännettävä lähtökohta toisin päin; on saatava kokonaisnäkemys asiayhteydestä, jotta voitaisiin jakaa ja erotella osatekijät ja tämän analyysin avulla saavuttaa selkeä kuva kokonaisuudesta. Tämän temaattisen tutkimuksen avulla järjestetyn ja kuvatun kokonaisuuden sekä problematisoivan kasvatuksen kautta kuvataan todellisuuden merkityksiä uudessa valossa ja uusissa ulottuvuuksissa. Todellisuuden hahmottaminen ja käsittäminen eheytyvät sekä saavuttavat korkeamman tason. Tätä kautta myös päästään kriittisten ja problematisoivien tarkastelujen sekä metodien kautta kohti niitä ensisijaisia ja toissijaisia ristiriitojen ytimiä, jotka vaikuttavat ihmisten ja yhteisöjen elämään. (mt., 107-124.)

2.7 Sosiokulttuurinen innostaminen toimintatutkimuksena

Sosiokulttuurista innostamista voidaan myös nimittää yhteisön kehittämiseksi ja yhteisötyöksi. Ihmisten osallistuminen sekä teorian ja toiminnan vuorovaikutus ovat yhteisötyön ytimessä. Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnassa on pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus, painotukset niiden välillä riippuvat projektista. Tällainen kolmitahoisuus ei ole ollut tyypillistä perinteisessä yhteisötyössä. Sosiokulttuurisessa toimintatutkimuksessa ajatus on ihmisen itsensä osallistumisessa kaikkeen toimintaan ongelman määrittelystä, tavoitteiden asettamisesta, toiminnan vaiheiden suunnitteluun ja arviointiin saakka. Sosiokulttuurisessa innostamisessa ei ole korvaamarkittuja metodeja. Menetelmien pitäisi saada ihmiset vuorovaikutukseen toistensa kanssa ja niiden pitäisi perustua osallistavaan pedagogiikkaan, ja ne voivat nousta eri tieteiden piireistä. Mutta pitää muistaa, että niillä menetelmillä, jotka eivät kosketa arkipäivää ei saavuteta mitään pysyvää. Ei ole mahdollista myöskään mallittaa mitään, sillä jokainen yksilö ja yhteisö on omanlaisensa. (Kurki 2011, 49-51.)

Tavoitteena on saada huomio kiinnittymään johonkin sellaiseen, jonka yksilö tai yhteisö kokee subjektiivisesti, oman elämänsä kannalta arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. Näin herää tarve saada lisää informaatiota elämästään, suhteestaan historiaansa ja ympäristöönsä. (mt., 63.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa lähdetään liikkeelle todellisuudesta, sen kriittisestä analyysistä. Todellisuus pitää tuntea ennen kuin sitä voi muuttaa. Seuraavaksi tulkitaan ja ymmärretään avautuvaa todellisuutta. Kysytään ja vastataan; miksi todellisuutemme on tällainen kuin se nyt on? Sen jälkeen katsotaan tulevaisuuteen, ikään kuin utooppiseen horisonttiin millaiseksi kulloinenkin sosiaalinen ympäristö ja todellisuus voisivat parhaimmillaan olla. Vallitsevan todellisuuden ja utooppisen tulevaisuuden luomisen jälkeen etsitään välineet, joiden avulla rakennetaan ja muutetaan arkea ja sen toimintoja kohti utopian näyttämää suuntaa. Utopia ei ole siis heti valmis, vaan rakentuu ihmisten yhteisessä etsinnässä ja toimimisessa. (mt., 50.)

Tutkimuksen ja käsitteiden tulee perustua sen ymmärtämiseen, että ihminen aina tietää enemmän kuin osaa kertoa. Intuition avulla voidaan rakentaa silta tämän piilossa olevan tietämyksen ja varsinaisesti ilmaistun välille. Tutkimuksellisen prosessin ytimessä on sisäinen etsintä, jonka kautta ihminen saavuttaa yhteyden kokemuksensa todelliseen luonteeseen ja merkitykseen. (mt., 50.)

Nämä olivat Leena Kurjen pohjanäkemyksiä sosiokulttuurisesta innostamisesta toimintatutkimuksena. Enemmän tämä sosiokulttuurisen innostamisen toimintatutkimuksen tutkimuksellinen luonne selvenee seuraavissa kappaleissa.

2.8 Kulttuuri yksilön ja yhteiskunnan rakentajana, sekä asioiden esille tuojana

Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että sanaa taide käytetään liian usein erheellisesti, kun tarkoitetaan itseasiassa kulttuuria. Minulle taide on vain yksi osa kulttuuria. Onkin mielestäni ilmeistä, että sanaa taide käytetään väärin. Sana taide on myös liian rajaavia ja liian suppeita, keinotekoisien yleviä mielikuvia tarjoava. Olenhan yhdeltä ammatiltani kulttuurituottaja, en taidetuottaja. Olen kyllä tuottanut myös taidetta, mutta aina enemmän silti kulttuuria, koska taide on vain siis osa kulttuuria. Käytän myös taide-sanaa silloin, jos ja kun kyse on taiteesta. Esimerkiksi tv-sarjoja, suurta osaa musiikista ei sanota taiteeksi, ne ovat kulttuuria tai viihdettä, mutta niiden vaikutus ihmisiin on välillä käsittämättömän suurta. Taiteen määritelmä on avoin, subjektiivinen ja siitä voi väitellä. Taiteen konsepti on muuttunut vuosisatojen saatossa, eikä historioitsijoiden ja taiteilijoiden keskuudessa ole syntynyt yksimielisyyttä siitä, minkä vuoksi taiteella on niin monta määritelmää (Taika Hanke 2020). Siksi kulttuuri on oikeampi sana, koska se pitää sisällään myös mm. taiteen ja viihteen, ja itse käytän sitä.

Olen tuottanut ja toteuttanut sekä ollut osatoteuttajana lukuisissa, varmaankin lähemmäs tai noin tuhannessa kulttuuriproduktiossa ja – projektissa. Osa on ollut kulttuurialan ammattilaisten keskenään tekemiä, mutta suurin osa on ollut sekä kulttuurialan ammattilaisten, että eri ihmisryhmien yhdessä tekemiä. Näissä kulttuurialan ammat-

tilaisten, että eri ihmisryhmien välillä yhdessä toteutetuissa produktioissa on tapahtunut ihan aitoa ja oikeaa kanssakäymistä sekä vuorovaikutteista kohtaamista, eteenpäin kulkemista ja uusien asioiden löytämisistä sekä rakentamisista. On myös ollut muutamia produktioita, joissa kohtaamista ei ole tapahtunut tai se on ollut keinotekoisia, esittäviä, mutta ei aitoa kohtaamista. Näitä epäonnistuneita projekteja on kuitenkin vain alle prosentti ja niistä olen ottanut opiksi, miten ei kannata tehdä.

Näiden onnistuneiden projektien aikana, joissa kohtaaminen, eteenpäin kulkeminen sekä rakentaminen on ollut aitoa, niin niissä on tapahtunut ja tullut esille monia asioita, jotka eivät itsessään liity produktioon, mutta ovat silti merkittäviä yksilö- ja yhteisötason asioita, joihin vaikuttamalla asiat sekä ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointi paranisi. Kuvailen näitä itselleni merkittäviksi hyviksi sivutuotteiksi. Kuten olen jo aiemmin maininnut, nämä huomiot, joita aloin yhä enemmän näkemään ja löytämään produktioiden aikana, johtivat minut yhteispedagogin opintoihin.

Amerikkalainen tutkija Grant Kester (2004, 2007) on tuonut keskusteluun käsitteen dialoginen estetiikka. Dialoginen estetiikka kiinnittää huomion osallistujien kanssa rakennettavan valmiin teoksen sijasta työskentelyn aikana ja sen jälkeen tapahtuvaan vuorovaikutukseen. (Korhonen 2014, 14-15.)

Kulttuurin ja taiteen käyttöä on lisätty yhteiskunnallisella tasolla monista syistä. Osana on kulttuurille ja taiteelle esitetyt kysymykset niiden vaikuttavuudesta rahoittajien taholta, kun lähes kaikki muu rahoitus pyritään yhteiskunnassa tehostamisen, tuloksellisuuden ja tuottavuuden takia puristamaan minimiin esimerkiksi terveydenhuollossa. Kulttuuriin ja taiteeseen siis kohdistuu yhä enemmän kaupallisia ja taloudellisia odotuksia sekä paineita. Tästä syystä kulttuuria ja taidetta on alettu soveltaa muun muassa sosiaalitoimen, terveydenhuollon piirissä hyvinvoinnin lisääjänä ja sosiaalisen eheyden edistäjänä (Korhonen 2014, 16). Taide- ja kulttuurilaitoksia on näistä syistä kannustettu pitkäjänteiseen ja järjestelmälliseen yleisöyhteistyöhön sosiaali- ja terveydenhuollon sekä laitosten, koulujen ja työpaikkojen kanssa (Valtioneuvoston kanslia 2007).

Myös yrityksissä ja organisaatioissa kulttuuria ja taidetta on alettu käyttää muutosprosesseissa, toimintojen kehittämässä, henkilöstöhallinnossa, innovaatioiden synnyttämisessä ja esimerkiksi asiakastyössä hankauskohtien tunnistamisessa. Soveltava kulttuuri ja taide pyrkii muutokseen ajattelussa, toiminnassa ja asenteissa yksilö ja yhteisötasolla. Toiminnan keskiössä ovat yksilöt ja yhteisöt muutostarpeineen, ja he ovat mukana tutkimassa, tekemässä valintoja ja järjestämässä ja luomassa asioista merkityksellisiä kokonaisuuksia. Ihmiset ja yhteisöt ovat oman ajattelunsa arkkitehtejä, jotka haluavat yhä enemmän tehdä itse omat havaintonsa, tuunata omat juttunsa, sekä olla oman elämän subjekteja. Tavoitteena on myös herättää toimijan ja toimijoiden kriittinen ajattelukyky ja itsetietoisuus. Ihmisillä itsellään on avaimia arjen ratkaisuihin, tiedon ajatellaan nousevan yksilön ja yhteisön sisältä, ei ulkoapäin annettuna. (Korhonen 2014, 16-19; Ventola 2013, 64.)

Yksi tärkeä ja paljon puhuva havainto näyttämötaiteen sekä sosiokulttuurisen innostamisen yhteydestä, jonka tein tietoperustaa lukiessani ja kartoittaessani, oli näkövammaisille nuorille suunnattu teatteritoiminta, jonka avulla he oppivat omien tarpeiden puolustamista sosiaalisissa tilanteissa, avun pyytämistä, osaamista toimia eri tilanteissa, kykyä empatiaan toisen roolin asettumisen kyvyn myötä, sosiaalisen käyttäytymisen arvioimista, kykyä liikkua paikasta toiseen itsenäisesti, keskusteluihin osallistuminen, tiedon jakaminen sekä aktiivinen osallistuminen ryhmiin ja projekteihin. (Sacks&Wolffe 2006, 287, 292-293.)

Tästä kulttuurin ja taiteen yhä vahvemmassa juurtumisesta yhteiskuntaan on noussut myös vastustavia argumentteja, kuten teatterijohtaja Jussi Sorjasen argumentti:

On karmeaa huomata, että suomalaisesta taidekentästä on tulossa jonkinlainen sosiaali- ja terveyslaitoksen sivukonttori, jonka tehtävänä on pitää ihmiset henkisesti kassassa, koska muuten he hajoaisivat hulluun maailmaan. Älkäämme typistäkö taidetta kumpaankaan näistä. Taide on itseisarvo, sillä ei ole mitään tehtävää eikä sitä voi yrittää lukita suorittamaan sellaista. Se kyllä voi aivan mitä vain, mutta sen ei tarvitse yhtään mitään. (Sorjanen 2014.)

Vapaan taiteen diskurssissa taiteen halutaan eksistoivan omilla ehdoillaan ja toteuttavan omalakista tehtäväänsä. Tästä syystä vapaan taiteen diskurssissa karsastetaan ajatusta taiteen yhteiskunnan, taloudellisen tai muiden taiteen ulkopuolisten päämäärien palvelussa. Mutta aina ei todellakaan ole ajateltu näin, sillä renesanssin humanismi ei erotellut tieteitä ja taiteita, vaan nimenomaan yhdisti käden taidot ja älyn. Da Vincia kiinnosti moninaisuus, ja hänellä oli kyky yhdistellä ajattelussaan kulttuuria, taidetta ja luonnon filosofiaa, joka edelsi modernia tiedettä. (Lehikoinen 2014, 33.)

Kulttuurin ja taiteen käytöllä eri osapuolet saavat tilaa ilmaista kokemuksiaan ja käsityksiään, ja niille haetaan yhdessä muotoa yhteiseksi käsitykseksi ja todellisuudeksi. Tällä tavoin asiat avautuvat monikerroksisempana kuin pelkästään analyttisen ja rationaalisen ajattelun tuloksena. On harha, että tiedon muodostuminen olisi pelkästään rationaalisen ajattelun varassa. Esimerkiksi tutkimusperäisen kulttuurin toimintalogiikassa tieto rakentuu sekä rationaalisen, että intuitiivisen ajattelun yhteispelinä. Tietoa ja ymmärrystä voidaan synnyttää esimerkiksi yhdessä ratkoen innovatiivisuuden esteitä ja luoda mahdollisia maailmoja. Tieto näyttäytyy siis muutenkin kuin lineaarisina hallittavissa olevina syy-seuraus-vuokaavioina. (Korhonen 2014, 23; Pässilä, Uotila & Melkas 2013; Melkas & Harmaakorpi 2012; Pässilä 2014, 285, 287.)

Koodattu tieto on hyvin määriteltyä ja ilmestävissä sanoilla tai numeroilla. Hiljaisen tiedon ilmenemismuotoja ovat syvälliset näkemykset ja aavistukset. Tämän tyyppinen tieto on hyvin henkilökohtaista ja hankalaa saattaa kirjalliseen muotoon tai muutoin muotoilla. Sumea ja hiljainen tieto liittyy kykyyn aavistaa potentiaalisten mahdollisuuksien olemassaolo ja nähdä ennalta se, mitä ei vielä ole olemassa. Tätä voidaan kuvata myös hiljaiseksi tiedoksi ennen sen hahmottamista (Melkas, esitys 3.6.2013). Tämä jäsentymätön ja hallitsematon on juuri se mielenkiintoinen alue insinööritieteellisen ajattelun ja humanistis-holistisen ajattelun välillä, jota esimerkiksi tutkimuspohjaisella teatterilla avataan (Pässilä, 2014, 291). Anne Pässilä on erikoistutkija Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa. Hänen intohimo on draaman soveltaminen liiketoimintaan: organisaation moniääniseen kehittämiseen, yhteisölliseen ideointiin, innovatiivisuutta estävien ongelmavyöhtien purkamiseen ihmislähtöisesti (Pässilä 2014, 299).

Projektien ja esitysten jälkeinen tarve etsiä uudenlaista teoriaa ja tutkimusta ilmiöiden ymmärtämiseksi näyttäisi johtuvan kulttuurin ja taiteen erityislaatuisesta tiedon muodosta. Esiin voi tulla paljon sellaista uudenlaista, ettei löydetä mitään tutkimustietoa sen selittämiseksi. (Häkämies 2014,181.)

Osallistava teatteri on pragmaattista taidetta. Sen tuottama tieto on toisenlaista, kuin mitä tieteellinen ilmiöiden tutkimus tuottaa. Osallistavassa teatterissa olemassa olevaa tietoa ”puretaan” kokemuksen tasolla ja siihen luodaan henkilökohtaisempaa suhdetta kollektiivisesti koetun kautta. (Boal 2006.)

Yhteiskunta muuttuu myös koko ajan yhä kompleksisemmaksi, eikä moniin tilanteisiin ole enää valmiita ratkaisuja, vaan on edettävä yhä enemmän kokeilujen kautta ideoita testaamalla ikään kuin improvisaation periaatteella. Mekaaniseen ajatteluun uskotaan yhä harvemmin. Tarkat ohjeet ovat nykyään enemmän suuntaviivoja ja tavoitteet abstraktisempia. Esimerkiksi työelämän tutkimuksessa ja kehittämisessä korostuvat luovuuden ja kulttuuri- sekä taidetoiminnan ulottuvuudet; tekemällä kokeilu, improvisaatio, ennakoimattomuus, epävarmuuden sieto, joustavuus ja virheiden pelkäämättömyys. (Snowden&Boone 2007; Korhonen 2014, 20-21.)

2.9 Ihmiset omien palveluidensa ja elämänsä asiantuntijoina sekä kehittäjinä

Sosiaalityössä kohtaavat kolmenlaiset toimijat; kansalaiset, asiakkaat ja ammattilaiset. Näiden toimijoiden keskinäiset eettiset, moraaliset, oikeudelliset ja vuorovaikutukselliset suhteet muodostavat mutkikkaita kokonaisuuksia, joissa vastuut ja sidokset eivät aina ole selkeitä eivätkä toimijoiden roolit ja paikat itsestään selvästi muotoutuvia. (Laitinen&Niskala 2018, 10.)

Sosiaalipalveluissa hyvin pitkään elettiin ja toimittiin niin, että alan ammattilaiset pyrkivät itse tunnistamaan asiakkaiden tarpeet ja toiveet. Asiakkaiden näkemyksiä kyllä kuunneltiin esimerkiksi haastattelujen ja keskustelutilaisuuksien kautta, mutta kaiken

kaikkiaan asiakkaat jäivät passiiviseen asemaan, jossa he eivät osallistuneet varsinaiseen kehittämistoimintaan. (Toikko 2011, 107.)

Tämän pitkään hallinneen vahvasti yksisuuntaisen sosiaalityön ajattelutavan jälkeen nousi esiin näkemys, että asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja siksi vahvasti oikeutettu osallistumaan omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon, joka sisältää oman elämän ja elinpiirin sekä myös palvelujärjestelmän (Toikko 2011,104). Käyttöön otettiin tavallaan markkinaehtoinen toimintamalli, jossa tilaaja-tuottaja-asiakas-kolmiossa korostuu asiakkaiden asema tilaajien ja tuottajien rinnalla. Lisäksi korostetaan tilaajan ja tuottajan välisen neuvottelusuhteen kanssa, tilaajan ja asiakkaan, sekä tuottajan ja asiakkaan välistä suhdetta (Toikko 2011, 105). Parhaimmillaan asiakas eli kulluttaja ohjaa valintojensa avulla palveluiden ja tuotteiden kehitystä (Toikko 2011, 106). Asiakas voidaan nähdä palvelun välittömänä käyttäjänä, tai asiakkaaksi voidaan käsitellä myös käyttäjän perhe tai lähiyhteisö (Laitinen ym., 2018, 14).

2.10 Valtarakenteet palvelujärjestelmissä

Valtarakenteet säätelevät palvelujärjestelmän asiakkaan roolia sekä mahdollistaen, että rajoittaen osallisuuden muotoja. Suomen kaltaisissa jälkimoderneissa yhteiskunnissa valta operoi yhä useammin hienovaraisilla tavoilla, joita ei ole helppoa havaita ja tiedostaa. Valta on aina joidenkin ihmisten harjoittamaa valtaa, vaikka sen harjoittajat eivät sitä täysin hallitsekaan tai sen kaikkia ulottuvuuksia tunnistaisikaan. Liberalistisen ajattelun mukaan kaikki yksilön toimintaa rajoittava vallankäyttö on paha, ja sosiaalialan kontekstissa on päädytty näkemykseen, että asiakkaiden elämään pitää puuttua mahdollisimman vähän ja heihin tulee suhtautua eettisesti neutraalisti. Myös moralisoiva suhtautuminen on määrittynyt yhdeksi pahan vallan muodoksi. Jos valta käsitetään kahden toimijan väliseksi suhteeksi, jossa toinen menettää mahdollisuutensa toimia intressiensä mukaisesti, niin valtasuhteeseen liittyy väistämättä kielteinen väritys. (Niemi 2018, 31- 35.)

Ylivallasta on kysymys, kun jokin yksilö tai ryhmä onnistuu jähmettämään valtasuhteiden kentän tiukasti siten, etteivät muut osapuolet kykene muuttamaan sen rakenteita. Sosiaalialan organisaatioihin liittyy rakenteellista pahaa valtaa silloin, kun ne vastustavat uudistuksia, jotka ovat sisällöllis-eettisesti perusteltuja (mt., 47- 48).

Olen itse toiminut sosiaalityön työpaikassa jo lähes kaksikymmentä vuotta ja olen tunnistanut itse myös tämän trendin ihan konkreetian tasolla monissa paikoissa, että asiakkaita otetaan mukaan suunnitteluun ja he pääsevät ääneen. Valitettavasti olen huomoinut saman, jonka Toikko mainitsee; Asiakkaiden osallistamisesta ja osallistumisesta on tullut eräänlainen muoti-ilmiö, ammattijargonia. Keskustelu osallistamisesta lupaa paljon. Asiakkaiden tiedontuotannosta on tullut uudenlaisen aktivointipuuhahtelun muoto ja idealismia (Toikko 2011, 111-112).

Perinteen omaksuminen ja tietyssä kulttuurissa eläminen tuovat väistämättä mukanaan tilanteita, joissa esiintyy kulttuurisiin sääntöihin perustuvaa valtaa, joka kertoo yksilöille, miten heidän tulee käyttäytyä. Tällaista valtaa ei ole mielekästä kyseenalais- taa kokonaisuudessaan. On tärkeää huomata, että tämän tyyppiset valtasuhteet eivät rajoita, vaan ovat pikemminkin muodostamassa yksilöiden identiteettiä. (Niemi 2018, 36.)

Yksilöllisellä arvostelukyvyllä on suuri rooli eettisessä arvioinnissa ja päätöksenteossa, ja on tärkeää huomata, ettei toimiva arvostelukyky synny tyhjästä. Yksilön täytyy konkretisoida pyrkimyksensä spesifisiksi tavoitteiksi, ja hänen täytyy löytää keinot niihin pääsemiseksi. (mt., 42.)

Marginalisaatiossa jotkut ihmiset tai ihmisryhmät syrjäytyvät koulutuksen, työmarkkinoiden ja mahdollisesti muidenkin inhimillisten aktiviteettien ulkopuolelle. Syrjäytymisen uhka on suurin maahanmuuttajien, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien sekä päihde- ja mielenterveysongelmaisten keskuudessa. Tähän liittyy myös sosiaalisten ongelmien kasautuminen ja periytyminen sukupolvelta toiselle. (mt., 44.)

Osa hyvän elämän psykologisista ja sosiaalisista ehdoista näyttäisi olevan luonteeltaan kulttuurisia. Esimerkiksi tiiviissä yhteisössä kasvanut ei ehkä tunnista hyvän elämän variaatioiksi sellaista elämäntapaa, johon ei sisälly merkittävää roolia perheelle ja suvulle. Jotkut hyvä elämän ehdot ovat objektiivisia tietyn kulttuurin sisällä, mutta eivät globaalissa mittakaavassa. Tällaiset kulttuuriset edellytykset ovat kerrostuneet syvälle identiteetteihin ja niiden muuttumisesta aiheutuu suuria psykologisia kustannuksia. Tämän tyyppisiin hyvän elämän edellytyksiin kajoava valta on näin ollen sekin pahaksi käsitteellistyvää vallankäyttöä, mutta ei yhtä suurta pahaa kuin elämän biologisten edellytysten kaventamisessa. (mt., 51.)

Sosiaalisen todellisuuden pohjimmaisella tasolla, valta viittaa yksilöille mahdollisen toiminnan kentän rakenteisiin, tarkemmin sanoen niihin sääntöihin ja resursseihin, joita yksilöt käyttävät järjestäessään toimintaansa. Kaikki sosiaalinen järjestys edustaa vallankäyttöä paitsi mahdollistaen toiminnan muotoja, myös rajoittaen niitä. Paha vallankäyttö on hyvän elämän edellytyksiä kaventavaa vallankäyttöä. Hyvää puolestaan niitä laaventava vallankäyttö. Keskeisiä pahan vallankäytön muotoja ovat väkivalta, voimankäyttö, pakottaminen, manipulaatio, sorto, hyväksikäyttö ja ylivalta. (mt., 44, 52.)

Uusimmat vallan muodot valjastavat palvelukseensa identiteettityöhön liittyviä ihanteita, esimerkiksi itsensä toteuttamisen ja kehittämisen ihanteet. Näiden ihanteiden avulla yksilö esimerkiksi voidaan saada työskentelemään 90 tuntia viikossa huippuyrityksen palveluksessa. Nämä uudet vallantekniikat pyrkivät samaan kohteen sisäistämään vallan, jotta ulkoista valvontaa ja pakkoa ei tarvita. Dialogisuus on tämän tyyppisen vallan ensisijainen väline ja keino, joka hyödyntää narsistisia taipumuksiamme identiteettityön pelissä ujuttaen kohteelle sääntöjä ja resursseja, tavoitteita, keinoja, ihanteita, sanastoja ja juonirakenteita. Mutta riippuu toki dialogin tavoitteista, sisällöistä ja seurauksista, onko se pahaa vallankäyttöä vai ei. (mt., 53.)

Tarkempi keskustelu vallan eettisestä luonteesta käydään viime kädessä paikallisessa kontekstissa, tapauskohtaisia käsitteitä ja kriteerejä käyttäen. (mt., 54.)

2.11 Ennakoiva työ ensiarvoisen tärkeää, mutta miten mitata ja tunnistaa sitä?

Nykyään on totuttu siihen, että ongelmia korjataan jälkikäteen- ennaltaehkäisyyn ei tahdo riittää resursseja. Suurinta tyhmyyttä on toimia aina samoin ja odottaa erilaisia tuloksia (Kleimola, 2014, 375). Ennakoivassa työssä, jolla pyritään ehkäisemään ongelmien pahenemista, on kuitenkin sosiaalityön piirissä tiettyjä rakenteellisia pulmia; miten konkretisoida, seurata ja mitata sekä arvioida ja toteennäyttää ennakoivaa työtä? Ennakoivaa ajattelua kuitenkin tarvitaan, jotta esimerkiksi asiakkaan prosessin jatkoaskeleet hahmottuisivat asiakkaan koko tukiketjulle riittävän aikaisessa vaiheessa. Sosiaalityöntekijöiden on usein vaikea hahmottaa omaa työkenttäänsä ensimmäisellä sosiaalityön osa-alueella, kun ongelmia ei vielä ole. Tässä vaiheessa yleensä toteutetaan esimerkiksi ennaltaehkäiseviä kampanjoita, mutta voisiko ennakoiva työ olla syvempää? Sosiaalityön painopiste kohdentuu liikaa prosessin loppuvaiheeseen, vaikka monia asioita olisi voitu tehdä halvemmalla, kevyemmin, inhimillisemmin ja etenkin paljon aikaisemmin. (Sirviö, Mönkkönen, Hoffrén, Roine & Lappalainen 2011, 118-127.)

2.12 Ongelmakeskeisen työtavan rajoittavuus, siksi monitieteellistä ajattelua tarvitaan

Ongelmakeskeinen työtapa hukkaa jotain olennaista ihmisen elämästä sekä sosiaalityön mahdollisuuksista ja vahvuuksista. Ihmisen elämän olemassaolo ja halu elää pohjautuvat ensisijaisesti vahvuuksiin nojaamiseen ja toiveikkuuden varaan rakentamiseen. Ongelmien hahmottamisen ja niiden ratkaisemisen ympärille yksittäinen ihminen ei voi elämäänsä rakentaa. Sosiaalityö yksin ei pysty huomioimaan ihmisen olennaisia puolia ja mahdollisuuksia. Siksi sosiaalityö kaippaa ehdottomasti monitieteellistä ajattelua ja toimintaa. Monitieteellisyys mahdollistaa ihmisen eri olemispuolien tutkimuksen ja siitä johdettavien työmenetelmien kehittämisen. (Ruuskanen 2011, 7.)

3 KUVASSA KESKELLÄ -HANKKEEN ESITTELY JA SEN PERUSTALLE RAKENTUVAN KULOSAAREN KUNINGATTARET -PRODUKTION ESIVALMISTELUVAIHEET

3.1 Kuvassa keskellä -hankkeen esittely

Kuvassa keskellä -hanke oli Työväen sivistysliiton TSL:n kulttuurien välinen media-projekti syksystä 2018- kevääseen 2019. Kuvassa keskellä -hankkeessa toteutettiin valokuva- ja videopajoja, joiden kautta maahanmuuttajataustaiset nuoret oppivat ilmaisemaan itseään ja kertomaan valokuvan sekä videon keinoin omia ja perheidensä tarinoita. Kuvassa keskellä -hankkeen valokuva- ja videopajoihin otettiin mukaan myös valtaväestöön kuuluvia nuoria, jolloin saatiin aikaan parityönä kaksisuuntainen kuvallinen dialogi. Dialogien tarkoituksena oli peilata toisaalta ennakkoluuloja ja toisaalta romuttaa vääriä käsityksiä puolin ja toisin, sekä vähentää kulttuurien välistä pelkoa (Työväen Sivistysliitto 2019).

3.2 Kulosaaren Kuningattaret -produktion esivalmisteluvaiheet. Kontaktointi yhteistyötaohon, kohderyhmän valinta ja yhteistyösopimuksen teko.

Olin kontaktissa TSL:ään ensimmäisen kerran opinnäytetyöni tiimoilta kesäkuun 2019 alussa. Kerroin, että olen tuottajana toteuttanut erilaisia hyvinvointiin ja sosiokulttuurisen innostamisen piiriin kuuluvia kulttuuri- ja liikuntaprojekteja, sekä nyt yhteisöpedagogin opintoihin liittyen olisin kiinnostunut tekemään produktion TSL:lle yhteistyökumppanini Sirpa Riuttalan kanssa, jos TSL:stä tarvetta tällaiselle produktiolle löytyisi. TSL:n hankekeskuspäällikkö Mervi Ylitalon ja tuottaja Tuomas Finnen puolelta osoitettiin kiinnostusta ja tarvetta sosiokulttuurisen innostamisen pohjaiselle produktiolle, joka mahdollisesti toteutettaisiin TSL:n yhteisjärjestön JHL:n hallinnoimassa Kulosaaren kartanossa. JHL oli esittänyt TSL:lle toiveen esitystoiminnan saamisesta syksyllä 2019 Kulosaaren kartanolle.

Tässä vaiheessa kesäkuussa 2019 tämän esityshankkeen kohderyhmä oli vielä täysin auki. TSL:ssä on lukuisia erilaisia hankkeita ja projekteja. Teimme Sirpa Riuttalan kanssa niin, että kävimme kumpikin tahoillamme läpi eri TSL:n projekteja, ja valitsimme niistä itse ensin muutaman, joiden parissa meidän mielestämme olisi mahdollista toteuttaa produktio. Maahanmuuttajataustaiset hankkeet olivat sekä minun, että Riuttalan valinnoissa yhteneväiset. Myös TSL:stä löytyi yhteneväinen näkemys, koska heillä oli tarve löytää maahanmuuttajataustaiselle Kuvassa keskellä -hankkeelle uusi kärki. Näin päädyimme tekemään yhteistyösopimuksen TSL:n kanssa opinnäytetyöstäni.

Kävimme tapaamassa JHL ry:n yhteisjärjestön puheenjohtajaa Stefan Lomania Riuttalan ja TSL:n tuottajan Tuomas Finnen kanssa elokuun loppupuolella 2019. Kulosaaren kartano itsessään oli hyvin kiehtova ja mahtava esityspaikka, sekä sen tiloilla sijaitsevat Marttatalo ja Rengintupa myös nousivat potentiaalisiksi paikoiksi, joissa osa esityksestä voisi tapahtua.

3.3 Produktion aikataulut

Ohjaaja Riuttala oli samaan aikaan myös ohjaajana Lappeenrannan kaupunginteatterissa, ja kun Kulosaaren kartano oli melko tiiviisti varattu erilaisille tapahtumille, niin produktion toteuttamiseen itse paikan päällä Kulosaaren kartanossa löytyi kaksi lyhyttä periodia to 31.10.-la 2.11.2019, sekä pe 6.- su 8.12.2019. Päädyttiin ratkaisuun, että ajanjaksolla to 31.10.- la 2.11.2019 produktion työryhmä harjoittelee ja koostaa esityksen Kulosaaren kartanolla retriitti- tyyppisessä työskentelyssä, eli että työryhmä on Kartanossa tiiviisti tuon ajanjakson kaikkina päivinä useita tunteja. Sitten pe 6.-su 8.12.2019 on produktion esitysjakso, jolloin esityksiä on jokaisena päivänä yksi. Tämän loka-marraskuun vaihteen ja joulukuun alun periodien välissä toteutettiin myös kaksi harjoitusta 14.11. ja 28.11.2019 TSL:n tiloissa Hakaniemessä. Kävimme myös ohjaaja Riuttalan kanssa haastattelemassa maahanmuuttajanaista videolle hänen työpaikallaan Helsingin Maunulassa marraskuun puolivälissä. Tätä videota käytettiin esityksessä.

3.4 Produktion toteuttamiskustannukset

Produktion toteuttamiskustannukset olivat melko pienet, ja koostuivat lähinnä produktion ohjaajan Sirpa Riuttalan palkasta. JHL antoi Kulosaaren kartanon esityksen käyttöön ilmaiseksi ilman vuokratuloja. Rahoitus ohjaaja Sirpa Riuttalan palkkaan tuli kurssitoimintaan käytettävien opintoseteleiden kautta. Ehtona opintoseteleiden kautta tulevalle rahoitukselle kuitenkin oli, että produktiossa on vähintään kymmenen henkilöä, jotka ovat joko maahanmuuttajia, työttömiä tai eläkeläisiä.

4 KULOSAAREN KUNINGATTARET -PRODUKTION VARSINAINEN TOTEUTTAMINEN KOKEILUKULTTUURIN HENGESSÄ

Kun peruspohjat eli esityksen toteuttamisaikataulut, paikka ja rahoitus oli saatu valmiiksi, alkoi itse esityksen koostaminen osallistujien ja materiaalin osalta. Itseäni kuitenkin hiukan hirvitti produktion koostamisen tiukka aikataulu. Käytännössä oli aikaa vain viisi harjoitustapahtumaa saada koostettua esitys. Olin kuitenkin tehnyt kolmen vuoden ajan yhteistyötä Sirpa Riuttalan kanssa, ja luotin kokemuksiini kautta häneen kykynsä saada lyhyessä ja tiiviissä ajassa aikaan hieno esitys. Huoleni tiukkaan aikatauluun koostui lähinnä siitä, että kaikki mahdolliset asiat sujuisivat mahdollisimman sujuvasti, jotta Kulosaaren kartanolle saadaan paikan hallinnoijan toiveen mukaan julkinen teatteriesitys.

Näitä sosiokulttuurisia produktioita toteuttaessani olin kokenut ja oppinut siis myös sen, että ne tuottavat joka tapauksessa arvokasta tietoa, tapahtuu suunnilleen ihan mitä vaan. Jos joku ei toimi tai epäonnistuu, niin se tuottaa kehittävää tietoa, että millä lailla jatkossa pitäisi toimia toisin, tai mihin asioihin pitäisi mahdollisesti puuttua, sekä miettiä korjaavia ja toimivampia muotoja. Usein esiin tulee myös asioita, joita ei ole kukaan ennen nähnyt, kokenut tai tajunnut. Eli tämä Kulosaaren Kuningattaret -produktio siis vastasi toisaalta hyvin kokeilukulttuurin raameja; nopeasti, lyhyellä aikavälillä ja pienellä budjetilla toteutettava produktio, joka tuottaa tietoa.

Kokeilukulttuurin hyvä määritelmä: Yhteiskunta muuttuu koko ajan yhä kompleksisemmaksi, eikä moniin tilanteisiin ole enää valmiita ratkaisuja, vaan on edettävä yhä enemmän kokeilujen kautta ideoita testaamalla ikään kuin improvisaation periaatteella. Tekemällä kokeilu, improvisaatio, ennakoimattomuus, epävarmuuden sieto, joustavuus ja virheiden pelkäämättömyys. Tarkat ohjeet ovat nykyään enemmän suuntaviivoja ja tavoitteet abstraktimpia. Tällä tavoin eteneminen tuottaa uutta tietoa. (Snowden ym. 2007; Korhonen 2014, 20-21.)

4.1 Esityksestä tiedotus ensisijaiseksi ajatelluille ryhmille

Esityksen ohjaaja Sirpa Riuttala nimesi produktion ensin työnimeltään Kulosaaren Kuningattariksi, ja sillä nimellä produktiota alettiin viestimään potentiaalisille osallistujille. Riuttalan lähtöajatuksena oli tarjota valtaistuin maahanmuuttajataustaisille nuorille naisille ja antaa heille mahdollisuus kertoa omaa tarinaansa, mielipiteitään ja näkemyksiään. Riuttalan ajatuksena oli myös yhdistää Suomen ja Kulosaaren kartanon historiaa esitykseen. Näin esityksen sisältöön tulisi historiallista näkökulmaa ja esityksessä olisi useampia ajallisia ja yhteiskunnallisia tasoja. Itse tuotin yhteisöpedagogisista lähtökohdista ajatuksen, että samalla osallistujat voisivat etsiä ja tutkia oman elämänsä suuntaviivoja. Teimme ensin tekstipohjan näistä sisällöistä. Sitten TSL:n maahanmuuttajien kanssa työskentelevä projektipäällikkö Leeamaria Välitalo muokkasi tekstiä helpommin maahanmuuttajille ja maahanmuuttajataustaisille avautuvaksi. Ennen sitä hän pyysi minua tiivistämään tekstin niin, että siitä löytyisi vastaukset seuraaviin kysymyksiin lyhyesti ja selvästi:

- Mistä on kyse (lyhyesti)?
- Mitä pääsee tekemään?
- Mitä tästä saa?

+ Ja loppuun vielä taustat:

Tämän jälkeen teimme vasta varsinaisen markkinointikirjeen (liite 1.). Ajatus oli, että varsinkin alkuvaiheessa produktioon olisi pääsy vain naisilla, koska oli kuultuja kokemuksia siitä, että miehet voivat estää naisten vapaata ääntä.

Ryhmä, jota lähdimme ensiksi osallistujien osalta lähestymään, olivat luonnollisesti Kuvassa keskellä -hankkeeseen osallistuneet henkilöt. Päätimme, että heihin ensikontaktin ottivat henkilö tai henkilöt, jotka olivat heille tuttuja Kuvassa keskellä-hankkeesta. Kaikkiin Kuvassa keskellä -hankkeen osallistujiin oltiin TSL:stä puhelimitse yhteydessä, ja heidän keskuudessaan oli kiinnostusta produktiota kohtaan. TSL:ssä tehtiin esitykseen osallistumista varten markkinointi- ja ilmoittautumislinkki TSL:n Lyyti- ilmoittautumisjärjestelmään. Tätä markkinointi- ja ilmoittautumislinkkiä jaettiin myös TSL:n yhteistyökumppaneille, jotka toimivat nuorten maahanmuuttajataustaisten henkilöiden parissa. Ilmoittautuminen oli avoinna kaksi viikkoa ajalla 8.-22.10.2019, ja ilmoittautumisajan päätyttyä mukaan oli ilmoittautunut kaksi nuorta maahanmuuttajataustaista naista.

4.2 Mitä tehdä, kun ensisijaisista ryhmistä ei tullutkaan kuin kaksi osallistujaa?

Pidimme tilanteesta ohjaaja Riuttalan kanssa puhelinpalaverin ja päätimme toimia niin, että Riuttala laittaa esityksestä Facebookiin tapahtuman, jonka kautta produktioon voi tulla mukaan näyttelemisestä kiinnostuneita naisia, ja voimme esimerkiksi kerätä maahanmuuttajataustaisilta naisilta tarinoita, joita nämä näyttämöllä olevat naiset voivat esittää. Päätimme myös laajentaa esityksen osallistuvaa kohderyhmää nuorista maahanmuuttajataustaisista naisista kaiken ikäisiin maahanmuuttajataustaisiin naisiin, sekä kantasuomalaisiin naisiin. Laajensimme esityksestä markkinoinnin näihin paikkoihin, joissa maahanmuuttajataustaiset naiset kokoontuvat, sekä JHL:n omaan maahanmuuttajajakoeseen KaMuT- verkostoon. KaMuT- verkoston kautta tuli kaksi ilmoittautumista, eli yhteensä mukaan ilmoittautui neljä maahanmuuttajanaista.

4.3 Yleinen kiinnostus teemaa kohtaan pelasti produktion, mutta miten saisi silti alkuperäiseltä kohderyhmältä materiaalia?

Ohjaaja Riuttalalle ilmoittautui hänen tekemänsä Facebook- ilmoituksen kautta yhdessä illassa kuusi naista toteuttamaan produktiota, eli näin pystyimme helpottumaan siitä, että produktio saadaan toteutettua esitykselle tilan antaneen JHL:n toivomuksen mukaan. Yhteensä ilmoittautuneita oli siis kymmenen, eli maahanmuuttajaverkostoille suunnattujen ilmoitusten kautta tuli neljä osallistujaa, sekä Riuttalan Facebook-ilmoituksen kautta tuli kuusi osallistujaa.

Mietimme Riuttalan kanssa, että miten saisimme parhaiten kerättyä materiaalia maahanmuuttajataustaisilta naisilta. Riuttala päätti käyttää aiemmin käyttämäänsä manifesti-kysymystekniikka keräämällä manifesti- kysymyksiin vastauksia maahanmuuttajataustaisilta naisilta (Liite 2.). Kysymyksiä jaettiin naismaahanmuuttajatyön verkostoille sekä Kuvassa keskellä -hankkeeseen osallistuneille.

Ajatuksena tuli myös toteuttaa sunnuntai-iltapäivänä 8.12.2019 klo 14.00 työpaja naisille, jossa pohdittaisiin naisen asemaa ennen ja nyt. Keskustelin työpajan toteuttamisen muodoista konsultoiden TSL:n Leemaria Välitalon kanssa, ja hän ehdotti, että työpaja voitaisiin räätälöidä yhteistyökumppanin kanssa ja olisi hyvä, jos siihen voisi liittää esimerkiksi jonkun opintosuorituksen osallistujille. Omista verkostoistaan hän piti osallistujien tulemistä epärealistisena, sillä hänen verkostoissaan olevilla naisilla on vielä melko heikko suomen kielen taito, sekä heillä on paljon lapsia ja kun työpaja on sunnuntaina iltapäivällä, niin he eivät saa varmaankaan mistään lapsenvahteja.

Keskustelin tässä manifesti- kysymysten lähettämisvaiheessa toisen Kuvassa keskellä -hankkeen ohjaajan kanssa ja hän sanoi, että tämä esitysaihio saattoi olla liian paljon maahanmuuttajataustaisilta naisilta rohkeutta vaativa ja samalla myös asiaan saattoi liittyä kulttuurisia esteitä, miksi nainen ei voisi istua valtaistuimella. Hän piti kuitenkin mahdollisuutta tuoda ajatuksia esille esiintyjän kautta todella hyvänä, siis näin

saisi esille ajatuksia, joita haluaisi koko maailmalle kertoa ilman, että niistä joutuisi ahdinkoon omassa yhteisössään.

Mutta kävi kuitenkin niin, ettei maahanmuuttajaverkostoista ei tullut yhtään vastauksia, vaan kommentteja siitä, että maahanmuuttajat kokevat, etteivät kantasuomalaiset kulttuurintekijät tajua ja osaa käsitellä maahanmuuttajien asioita. Kommenttien mukaan produktiolle olisi haluttu myös maahanmuuttajataustaista ohjaajaa. Lisäksi oli tullut kommenttia, että kantasuomalaiset kulttuurintekijät käyttävät maahanmuuttajia hyväkseen päästäkseen itse parrasvaloihin. Kerroin ja vastasin kyllä, että tämä ei missään tapauksessa ole tämän produktion tavoite, vaan tätä ajatustapaa vastaan on jo produktion lähtökohta valtaistuin maahanmuuttajanaيسille, jotta heidän äänensä pääsee kuuluviin.

4.4 Viestiminen esityksestä ja työpajasta maahanmuuttajanaisten toimipaikoissa

Etsin vielä muutaman muun maahanmuuttajanaisten kanssa toimivan toimijan toimipaikan, joille viestin ja markkinoin sekä esitystä että työpajaa. Yhdestä paikasta sanottiin, että koko syksyn heillä on ollut melko hiljaista, sekä ongelmana on myös tuon työpajan viikonloppu, joka sijoittuu itsenäisyyspäivän viikonloppuun. He eivät tästä syystä pysty järjestämään työntekijävetoista osallistumista työpajaan. Ongelmia oli myös siinä, että joidenkin kohdalla perhe päättää, että voiko nuori nainen tai nainen osallistua johonkin työpajaan ja ylipäänsä perheet usein päättävät mihin nuoret naiset voivat osallistua.

Myös kahdessa muussa maahanmuuttajanaisten paikassa nostettiin molemmissa esiin samat ongelmat: Miksi on vaikeaa saada maahanmuuttajanaisia paikalle ovat; että paikka on tuntematon, pitäisi olla saattaja, lastenhoito eli pitäisi olla lastenhoitajat kuten heillä ryhmissä, kielikysymys, kantasuomalainen mies on projektin ohjaaja (kerroin toki, että näin ei itse asiassa ole, vaan olen pelkästään tuottaja, ja ohjaaja on kyllä naispuoleinen). Pitivät kuitenkin ideaa hyvänä ja sanoivat, että heidän toimipaikkaansa voi tulla esimerkiksi tekemään tällaisen työpajan tammikuussa.

Maahanmuuttajanaisten ryhmien toimintapaikoissa virisi työntekijöiden kanssa kuitenkin näitä kiinnostavia keskusteluja, joissa alkoi hahmottua myös ne asiat, että usein on tilanne, että maahanmuuttaja ei ymmärrä suomea, kun suomalainen sitä puhuu, mutta ymmärtävät kun maahanmuuttaja puhuu suomea. Tulkin käyttäminen mielipiteiden ilmaisemisessa on myös hankalaa, koska tulkin välityksellä puhuminen ei ole sama asia kuin puhua suoraan. On myös ollut tilanteita melko usein, että maahanmuuttajataustaiset naiset eivät ymmärrä, kun heiltä kysytään heidän mielipiteitään ja toiveitaan, kun heiltä ei ole niitä koskaan ennen kysytty. Vaikka manifesti- kysymykset käännettäisiin heidän kielelle, kysymyksiin vastaaminen voi olla vaikeaa, koska maahanmuuttajat eivät vielä hahmota kaikkia suomalaisen yhteiskunnan rakenteita.

4.5 Produktion harjoitukset alkoivat

Itse produktion harjoitukset alkoivat perjantai- iltana 1.11.2019 Kulosaaren kartanolla. Mukana työryhmässä ensimmäisessä kahden päivän harjoitusperiodissa oli yhdeksän naista, joista neljä olivat maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia. Yhdellä naisista oli mies mukana. Produktion harjoitusten ensimmäisenä päivänä tehtiin seuraavat harjoitteet:

- * Tutustuminen, jännityksen laannuttaminen sekä odotusten ja toiveiden hahmottuminen.
- * Syvempi tutustuminen parityöskentelynä, ja tilaan tutustuminen sekä siitä inspiraation saaminen.
- * Miriamin laulun kuuntelu; ensimmäiset teemat nousivat liittyen kulttuurieroihin.
- * Kierros Rengintuvassa ja Marttatalossa, sekä Kulosaaren kartanon historian tunteminen ja tilojen hahmotus.
- * 10min automaattikirjoitus (ilman ajatusta ja virheiden pelkoa; mitä mielessä liikkuu, kynä ei saa nousta paperista).
- * Yläkertaan asettuminen. Esityksellinen harjoitus, jossa valittiin paikka Kulosaaren kartanon yläkerran tiloista, mikä puhutteli itseä.

Juuri ennen ensimmäisten harjoitusten alkua keskustelin erään maahanmuuttajan kanssa joka kertoi, että tänä vuonna vasta hänelle on auennut miesten määräysvalta joidenkin maahanmuuttajaryhmien naisten parissa ja siksi hänestä olisi ollut hyvä, jos miehet olisivat päässeet mukaan jo heti alusta lähtien.

Seuraavan päivän eli lauantaina harjoitukset alkoivat tiedolla, että ensimmäisenä päivänä mukana ollut maahanmuuttajanainen olisi halunnut olla produktiossa, mutta hän ei jatka produktiossa for her own reasons, vaikka hän siis olisi halunnut jatkaa. Asiaa käsiteltiin ja pohdittiin työryhmän kesken syvästi ja keskustelu rönsyili siten, että kaksi työryhmän maahanmuuttajataustaista paikalla ollutta jäsentä kertoivat omia kokemuksiaan siitä, miten heidän taustoistaan miespuoliset lähimmäiset ja sukulaiset ovat toimineet ja antaneet väljät rajat, mutta toki mukana on ollut myös kulttuurisia kysymyksiä ja toimintoja, jotka ovat hioneet ja kulkeneet kulttuurien välisessä rajapinnassa.

Myös toinen ensimmäisenä harjoituspäivänä paikalla ollut maahanmuuttajanainen ei pystynyt osallistumaan toiseen harjoituspäivään migreenin takia.

Toisena harjoituspäivänä otettiin myös produktion viralliset valokuvat, joita käytettiin produktion julisteessa sekä sosiaalisen median ja menopalstojen mainonnassa.

Ohjaaja Riuttala esitteli työryhmälle kaavailemaansa esityksen pohjapiirrosta, joka on tähän mennessä rakentunut: Maahanmuuttajanainen joka työskentelee esim. siivoojana vaikka on korkeakoulutettu, Forgotten Queen, Future-queen jne..

4.6 Harjoitusviikon lopun tapahtumien puintia TSL:ssä, sekä esityksen ohjaajan kanssa.

Maanantaina raportoin TSL:ssä harjoitustyöpajaviikonlopun tapahtumista TSL:n hankesukupäällikkö Mervi Ylitalolle. Hän kertoi, että TSL:ssä on huomattu, että Lähi-idän kulttuureissa, kun nainen osallistuu, niin mies tulee mukaan ja sitten mies päättää jatkuuko naisen osallistuminen. Ylitalon näkemyksen mukaan miehille pitäisi järjestää miesten tapahtumia, joissa avattaisiin suomalaista kulttuuria dialogissa, jossa kaikki voi kertoa perustellusti miksi joku asia on itselle tärkeä. Dialogien olisi tarkoitus rakentaa yhteisymmärrystä ja tasa-arvoista kohtaamista.

Esityksen ohjaaja Sirpa Riuttala kommentoi omalla tahollaan, että miehille pitäisi järjestää pajoja, joissa kerrottaisiin miksi heidän kannattaa päästää naiset töihin ja kulkemaan vapaasti. Riuttala kertoi havaintonaan, että hän oli huomannut, ettei maahanmuuttajanaisen mies ollut pitänyt Riuttalan kättelystä ja siitä, että Riuttala oli tilanteen johtaja. Riuttala kertoi miettineensä poisjäänyttä maahanmuuttajanaista paljon, sekä kaikkea hänestä lähtenyttyä ja toiminnan preesensia. Riuttalan mukaan pitäisi olla ehdottoman selvää, että tässä suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiset etenevät omien ansioidensa mukaan, eikä jossain ennalta määrättyssä kategorioinnissa.

4.7 Maahanmuuttajanaisen videohaastattelu Maunulassa

Koska maahanmuuttajanaisia ei produktion varsinaisesti esityksen harjoitusviikonlopussa kiinnittänyt henkilökohtaisen esteen sekä sairaskohtauksen takia, niin produktion haluttiin maahanmuuttajanaisen näkökulmaa esitystilanteeseen videolla. Konsultoin ohjaaja Riuttalan pyynnöstä maahanmuuttajien Ote työhön -hankepäällikköä Hanna Takolanderia, että mistä löytyisi korkeakoulutettu maahanmuuttajanainen, joka ei ole päässyt koulutustaan vastaavaan työhön Suomessa. Ote työhön -hank-

keesta minulle neuvottiin kaksi tällaista henkilöä, ja olimme heihin kumpaankin yhteydessä. Toiselle heistä sopi haastattelu, jossa hän kertoisi tarinaansa ja näkökulmiaan. Toteutimme tämän haastattelun videointina 12.11.2019 naisen tämän hetkiselällä työpaikalla. Maahanmuuttajanaisen viesti muille maahanmuuttajille oli, että kaikilla on vaikeuksia, pettymyksiä ja pelkoja, mutta jos on hyvät suunnitelmat elämässä, niin jossain vaiheessa kaikki menee ohi ja pääsee eteenpäin elämässä.

4.8 Esityksen lopulliseksi nimeksi tuli ”Kulosaaren Kuningattaret -Erioikeuksista ennen ja nyt”. Esityksen markkinointi ja ilmoittelu sosiaalisessa mediassa sekä menopalstoilla.

Ohjaaja Sirpa Riuttala nimesi esityksen lopulliseksi nimeksi alun harjoitusperiodin jälkeen ”Kulosaaren Kuningattaret -Erioikeuksista ennen ja nyt”.

Esityksessä ei ollut erikseen markkinointibudjettia eli käytännössä markkinointiin ei ollut yhtään rahaa. Tästä syystä markkinointia hoidettiin Facebook- ja some- mainonnalla, jota ulotettiin myös JHL:n ja TSL:n järjestöihin sekä maahanmuuttajatahoihin. Lisäksi kaikkiin pääkaupunkiseudun menopalstoihin laitoin tiedot esityksestä, sekä sunnuntai- iltapäivän naisasia- työpajasta.

Esityksen juliste työstettiin valmiiksi TSL:n siviilipalvelusmiehen Jani Luoman toimesta graafikkona (Liite 3.). Julisteen ulkoasun määritteli pitkälti ohjaaja Riuttala.

4.9 Esitysviikonloppuna esityksen kokoon saattaminen sekä esitykset

Esitysviikonloppu alkoi itsenäisyyspäivän perjantaina 6.12.2019 aamulla klo 8.30. Tuli tieto, että yksi esiintyjistä joutuu jäämään pois lähipiirissä tapahtuneen vakavan sairastapauksen takia. Ohjaaja Riuttala hyppäsi sitten paikkaavaksi esiintyjäksi ja esitys

saatiin esitettyä melko pitkälle alkuperäisen suunnitelman mukaan, mutta yksi kohta tehtiin lähes kokonaan uusiksi sisällöltään.

Ensimmäisenä esityspäivänä koko työryhmä työskenteli aamusta iltaan laittaen esityskuntoon kaikki kolme esitystilaa; itse Kulosaaren kartanon, sekä sen tontilla sijaitsevat Marttatalon ja Rengintuvan. Esityksen kohtauksia myös hiottiin ja harjoiteltiin vielä ensimmäisen esityspäivän aikana ennen illan esitystä.

Esityksen ideaali katsojamäärä oli 25 katsojaa. Tämä täyttyi hyvin, sillä ensimmäisessä esityksessä 6.12.2019 oli 21 katsojaa, toisessa esityksessä 7.12.2019 oli 23 katsojaa ja viimeisessä esityksessä 8.12.2019 oli jo hieman ylibuukkausta, sillä katsojia oli 26. Ilmeisesti esityksestä kulki viidakkorumpuna hyvä sana, sillä vielä ensimmäisenä iltana varaustilanne oli ensimmäiseen esitykseen 18 paikkaa, toiseen esitykseen 12 paikkaa ja viimeiseen esitykseen 5 paikkaa.

Katsojakyselyjen perusteella katsojia tuli noin kolmasosa Kulosaaren kartanoa hallinnoivan JHL:n toimintojen piiristä, kolmasosa oli esiintyjien verkostoista, ja kolmasosa oli löytänyt esityksen menopalstoilta sekä somesta. Menopalstoilta esityksen löytäneistä katsojista moni tuntui olevan Kulosaaren lähialueilta.

Monille maahanmuuttajatyön järjestöille markkinoituun ja menopalstoillakin olleeseen työpajaan ”Naisen asema ennen ja nyt”, tuli vain yksi osallistuja, joka oli nainen.

Kuitenkin kaikki kolme varsinaista esitystä menivät kauttaaltaan hyvin ja keräsimme katsojien mielipiteitä esityksestä ja sen sisällöistä.

5 MITEN ESITYS KOETTIIN KATSOJIEN JA TYÖRYHMÄN KESKUUDESSA, SEKÄ MITÄ ESITYS TOI HEILLE ESIIN?

Katsojien kommentit kerättiin esityksen jälkeen olleessa yleisessä esitykseen kuuluneessa keskustelutilaisuudessa nauhoittamalla katsojien kommentit. Katsojille kerrottiin etukäteen, että keskustelu tullaan nauhoittamaan ja kommentit tulevat käytettäväksi opinnäytetyössäni.

5.1 Katsojien kommentteja esityksestä

Haastatellut katsojat kokivat, että esityksen kartanomiljöö oli todella kiehtova ja tilaa oli käytetty upealla ja nerokkaalla tavalla. Myös ulkona pimeässä kulkeminen esityksessä käytettyihin kartanon ulkorakennuksiin oli kiehtovaa. Katsojien mukaan esityksessä tuotiin naisen elämän eri puolia monella tavalla esiin, kuten aikoinaan satoja vuosia sitten kartanolla kesäänsä viettäneistä naisista nykyajan naisiin. Muutama katsoja nosti esiin esityksen dramaturgissa mukana olleen Margaret Atwoodin tekstin, ettei ole yhtä historiaa, vaan on useita historioita ja samaan historiaan on useita näkökulmia. Koettiin, että kartanon historiaan leikattiin hyvin videolla olleen maahanmuuttajanaisen tarinan kautta. Kun mielikuvissa tultiin katsomaan kartanorouvien elämää ja yhtäkkiä tuleekin tätä päivää oleva maahanmuuttajan tarina, jossa hän kertoo halustaan olla suomalainen ja palvella suomalaista yhteiskuntaa, nousee kysymyksiä siitä, että millä tasolla osataan hyödyntää maahanmuuttajien potentiaalia. Liian usein vedotaan siihen, että suomen kielen pitää olla lähes täydellinen, oli yhden katsojan mielipide.

Nousi esiin myös se, että yleisössä katsojana mukana ollut kotoutumiskoulusta antaneelta naiselta maahanmuuttajanainen oli kysynyt, että mikä on naiselle hyvä ammatti. Kotoutumiskouluttaja oli sanonut, että mikä vaan. Mutta maahanmuuttajanainen ei ollut ymmärtänyt, että Suomessa nainen on vapaa valitsemaan minkä ammatin

hyvänsä. Kotoutumiskouluttajan mukaan on vahingollista myös se, että kun maahanmuuttajanaisilla ei ole kielitaitoa, niin he eivät ymmärrä oikeuksiaan. Ja on myös jopa niin, että jotta naista voidaan pitää otteessa, ei edes haluta, että hän oppii suomenkieltä.

Yhtenä katsojakommenttina nousi esiin, että esimerkiksi Algeriassa on monia alueita, joiden välillä naisen vapaus vaihtelee. Italiassa on samoin alueita, joiden välillä naisten tasa-arvo ja vapaus vaihtelee. Katsojan mukaan media tuo esiin vain pahan puolen, mutta ei sitä, että myös positiivisia verrantoja löytyy.

Yhden katsojan kommentissa tuli esille myös, että naiset pitivät yhtä sukulaisina ja naapureina Jordaniassa. Jos joku teki jotain pahaa naiselle, niin se tieto sitten levisi, eli tämä sosiaalinen paine tavallaan esti naisiin kohdistuneita pahoja tekoja. Katsoja kuvasi näitä Jordaniassa olleita naisten verkostoja ja niissä yhdessäoloa ikään kuin terapiaistunnoiksi. Tällaiset naisverkostot puuttuvat tämän katsojan mukaan nyky-Suomesta.

Yksi katsoja kommentoi, että esityksessä tuli esille monia naisenkuvia, mutta hän olisi halunnut esityksessä näitä asioita myös tarinallisesti yhdistettävän. Lisäksi hän olisi vielä halunnut myös esityspaikkojen välillä tehtyihin siirtymiin tarinallisuutta.

5.2 Esityksen työryhmän kommentteja esityksestä

Haastattelin Kulosaaren Kuningattarien työryhmäläisiä puhelimitse noin 1,5 kuukautta produktion päättymisen jälkeen seuraavilla kysymyksillä:

- * Mikä oli motivaatiosi lähteä mukaan produktion?
- * Avasiko/ tuottiko produktion tekeminen sinulle jotain uutta, ja jos avasi/ tuotti niin mitä?
- * Kun ja jos tuotit esityksen sisällöksi jotain itsenäisesti, niin miksi tuotit juuri sitä?

* Jäikö esityksen jälkeisestä katsojakeskusteluista jotain merkittävää tai mainittavaa mieleesi?

Työryhmän jäsen 1:

Oli monia syitä miksi lähdin mukaan. Pidän Sirpan produktioista sekä hänen työskentelytyylistään. Sirpa on todella tosissaan ja heittäytyy täysillä sekä on avoin tutkimiselle, ja aina todella rohkeasti lähtee tutkimaan kutakin käsiteltävää aihetta. Hänen kanssaan työskentely on mielenkiintoista. Toinen syy miksi lähdin mukaan, oli aihe eli naiseus ja eriarvoisuus. Kolmas syy oli produktion toteuttamispaikka Kulosaaren kartano sekä produktion toteuttamistapa. Työryhmässä pääsi tapaamaan maahanmuuttajanaisia ja vaihtamaan heidän kanssaan ajatuksia ja asioita, sekä tärkeää oli myös kantasuomalaisten työryhmäläisten kanssa ajatusten kuuleminen sekä vaihtaminen. Se mitä itsenäisesti tuotin esitykseen, lähti työryhmän kanssa olleista keskusteluista liikenteeseen ja eriarvoisuudesta. Tuottamani ei sinällään ollut uusi ajatus tai oivallus, vaan asia tuli uudesta näkökulmasta esiin. Kun joillakin ihmisillä on ulkoisesti kaikki ollut elämässä todella hyvin eikä ole kuulunut vähemmistöön, mutta kotona on ollut esimerkiksi lapsena henkistä ja fyysistä väkivaltaa, jota on joutunut työstämään elämässä ja tehnyt arjesta selviytymisen kamppailuksi sekä lapsena, että aikuisena. Näiden kahden asian dilemma, eli on joutunut vaikeaan asemaan taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Miten piilossa nämä asiat voivat olla. Tämä sai myös omaan työskentelyyn jatkokehittelyideaa tulevaisuutta katsoen.

Työryhmän jäsen 2:

Minulla oli sopiva aukko kalenterissa ja halusin tehdä teatteriproduktiota. Halusin myös mukaan Sirpan produktion, koska olin kuullut paljon hyvää hänen töistään. Ennakkotietona minulla oli, että maahanmuuttajanaisia oli tavoiteltu produktion, mutta kun heitä ei ollut paljoa tullut, niin sitten oli ilmoitus, että mukaan voivat tulla myös esimerkiksi työttömänä olevat kantasuomalaiset naiset. Paljoa muuta ennakkotietoa minulla ei ollut. Mutta kun kahtena ensimmäisenä päivänä tehtiin, toimittiin ja keskusteltiin kartanossa, niin se alkoi herättämään itsessä ajatuksia. Itselle nousi vah-

voina ajatuksina naisten asema ja sortaminen. Ensimmäinen päivä oli ikäänkuin kysymysmerkki, mutta toisena päivänä herätti paljon ajatuksia, tuntui että tässä on jotain hyvää alulla. Pidin siitä, kun sai aika vapaasti luoda omista lähtökohdista mistä oli kiinnostunut, pidin siitä konseptista. Lyhyt aika, mutta aika paljon ehti syntymään. Naisen asema muslimikulttuurissa herätti, kun yksi maahanmuuttajanainen oli mukana, ja sitten yhtäkkiä ei enää ollutkaan mukana. Tätä tapahtumaa sitten pohdittiin ja yleisemminkin keskusteltiin työryhmässä mm. kahden mukana olleen maahanmuuttajataustaisen naisen kanssa, ja sitten kun näihin risteytyi oma kokemus länsimaisesta naisesta. Tuottamani ei sinällään heti ollut henkilökohtainen, mutta tein siitä henkilökohtaista.

Työryhmän jäsen 3:

Kaipasin produktiota, jota pääsisi tekemään ja tämä osu kohdalleen sopivasti, ja se kiinnosti, että aihe oli naiseudesta sekä monikulttuurisuudesta. Tavallaan aika avoimin mielen olin kiinnostunut teemoista. Olisi ollut hienompaa tehdä enemmän maahanmuuttajanaisten kanssa, mutta jo se tapaaminen mikä oli, herätti ajattelemaan, että vaikka mitä rajoitteita voi edelleen olla jossain esimerkiksi teatterin tekemiselle. Herätti tunteita ja jäi mietityttämään kesken poisjääneen maahanmuuttajanaisen tapaus, että kantasuomalaisena naisena on niin paljon mahdollisuuksia. Myös toisen maahanmuuttajanaisen esille tuoma toiseuttaminen herätti ajatuksia, pitäisi tehdä heidän kanssaan eikä heitä varten. Itselle nousi esiin kysymyksenä myös representatio, että voinko itse esittää maahanmuuttajaa, koska vahvaa ja varmaa tietoa itsellä ei ole heidän asioistaan, ja ylipäänsä en pysty tällä hetkellä ottamaan kantaa, vaan pitäisi olla enemmän kontaktia ja tietoa. Tuottamani dialogi lähti naisten oikeuksien teemoista, koska itsellä ei ollut annettavaa maahanmuuttoasioihin. Ensimmäisenä iltana meille esitellyt Kulosaaren kartanon historialliset hahmot herättivät ajattelemaan, että millaista naisten elämä on ollut aikoinaan kartanossa, onko ollut esimerkiksi hyvin tylsää. Yleisökeskusteluista mieleen jäi ensimmäisen illan keskustelu, jossa joku mieskatsoja totesi, että eikö naisilla ole jo tarpeeksi oikeuksia. Sitten myös yksi kantasuomalainen naiskatsoja ihmetteli, miksi naishahmot esityksessä olivat hyvin pelokkaita vuonna 2019. Hän oletti, että olisivat olleet vahvempia, kun esityksen alku oli itsessään

hyvin raisu. Mieleen jäi myös, että yksi mieskatsoja ei halunnut kommentoida, hän väisti kysymykset eikä uskaltanut tai halunnut puhua.

Työryhmän jäsen 4:

Oli tuttu ja hyvä ohjaaja sekä aiheet puhuttelivat, eli naisen asema Suomessa ja monikulttuurisuus. Itselleni produktio avasi muun muassa sitä, että kun olin esityksessä jordanialaiset asusteet eli traditionaalinen puku päällä, ja jos sellaiseen pukeutuisi tavallisessa elämässä, niin erottuisi paljon joukosta Suomessa. Asuste liittyy omiin juuriin ja kertoo, miten vahva kulttuuri on taustalla, mutta teatteriesitykseen asti silti pitää mennä ennen kuin sen laittaa päälle. Mutta siis edelleen löytyy kulttuuria, jossa on vahva oma pukeutumien. Yllätyksenä tuli miten kantasuomalaiset mieltivät miten utelias saa olla monikulttuurisen suomalaisen kulttuurista, että siis saako olla utelias ja kysellä. Yllättävä arastelu mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Että voi olla niin iso käppi myös tosi avarakatseisten ihmisten ja toisesta kulttuurista olevien välillä, että ei tiedetä miten saa itseään ilmaista. Pelko siitä, että närkästyään uteliaisuudesta muita kulttuureita kohtaan. Pelätään sanoa jotain, joka ehkä loukkaa. Esittämäni hahmon Forgotten Queenin kiivaus ja tulisuus, halusin että hahmo saa olla sellainen kiivas ja tulinen. Tässä suhteessa esimerkiksi suomalaisessa kulttuurissa voidaan kokea normaali ilmaisu jordanialaisella torilla uhkaavana ja ahdistavana. Maahanmuuttaja ilmaisee vahvalla tavalla ja se voidaan tulkita virheellisesti aggressiiviseksi tai vaaralliseksi, mutta se voi olla vaan kulttuuriasia. Oman äidin yleisökeskustelupalaute jäi mieleen, jossa hän nosti esiin jordanialaisten naisten yhteisvoimaverkoston. Lisäksi katsojakeskusteluissa mieleen jäi se, kun yhden katsojan väite johti siihen, että toinen katsoja kommentoi vahvalla vastakysymyksellä. Oli hyvä, että esitys pääsi herättämään keskustelua, jossa näkemys vastasi näkemykseen. Oli hyvä konsepti, että esitykseen kuului keskustelu. Toivottavasti tulisi lisää vastaavanlaisia esityksiä matalalla osallistumiskynnyksellä.

Työryhmän jäsen 5:

Näin Facebookissa ilmoituksen esityksestä ja tunsin teatterialankurssin kautta Sirpan. Kiinnosti olla Sirpan ohjattavana, ja kun produktion sisältö keskittyi naisiin ja tarkoitus oli tuoda naisten ääntä esille, ja paikkana Kulosaaren kartano oli hyvä, kun asuin siinä melko lähellä. Tekoprosessi avasi silmiä, vilaukset maahanmuuttajataustaisten naisten elämästä, ja kun maahanmuuttajanainen halusi osallistua, mutta kun ei silti voinut pysäytti. Sitä mietti omaa etuoikeuttaan, kun ei tarvitse miettiä sellaisia asioita, että saako ja pääseekö osallistumaan. Pääsin myös toteuttamaan omaa taiteellista näkemystä. Olin ollut poissa harjoituksesta, jossa oli treenattu soolojuttuja. Kokeilin toisen tuottamaa soolojuttua, mutta en saanut siitä kiinni. Halusin tehdä jotain omaa, johon on omaa kiinnostusta. En osaa sanoa tarkkaan aina mistä nämä ideat tulee, mutta Elisabeth II on kiinnostanut minua hahmona. Hänen pitkä valta-aika ja hänestä on tullut ikään kuin instituutio. Lähdin purkamaan hänen valtaa ja kun en itse ole englantilainen, niin pystyin olemaan sillä lailla vapaa, ettei tarvinnut miettiä, että häpäisenkö häntä. Otin katkelman hänen kuuluisasta Annus horribilis-puheestaan monologiini, ja nythän on Englannin kuningashuoneessa tavallaan vähän sama tilanne kuin tuon puheen aikana vuonna 1992. Katsojat tulivat oma-aloitteisesti puhumaan, että oli viihdyttävä monologi ja esitys. Kun monologiini oli englanniksi, niin kaikki ei ymmärtäneet, ja sen tiesin jo ennalta. Mutta se englannin ymmärtäminen ei ollut tarkoitus, vaan esimerkiksi leikitellä aksenteilla, että kuningatar puhuu esimerkiksi työväenluokkaisella aksentilla. Katsojilta tuli kokemustyylistä palautetta.

Työryhmän jäsen 6:

Aihe kiinnosti ja kuulosti voimaannuttavalta. Esitys avasi omia ajatussolmuja ja avasi myös ajattelemaan laajemmin naisen asemaa ja oma asemaa naisena sekä naisena Helsingissä. Henkilökohtainen oma räp-kappale, mikä esityksessä oli, toin sen aluksi esimerkkinä ja testitekstinä harjoituksiin. Ja kun tuli mahdollisuus esittää se esityksessä, ja koska se oli oma rehellinen kasvutarina, niin se haastoi olemaan herkkä yleisön edessä. Halusin esittää sen ilon kautta, koska usein monikulttuurisia juttuja tuodaan negatiivisten asioiden kautta esiin. Yleisön edessä se voi olla joillekin ensikosketus siihen, että mitä on kasvaa Suomessa kahdella eri kulttuuritaustalla. Laulu, jonka teimme

harjoituksissa käyneen maahanmuuttajanaisen tuottamaan tekstiin, sen sävellysvaiheessa fiilisteltiin sitä mitä oltiin ihmisten kanssa puhuttu. Sen ja tilan tuottaman fiiliksen kautta sitten lähdettiin improilemalla kokeilemaan ja siinä syntyi laulun sävellys. Ensimmäisestä katsojakeskusteluillasta ei jäänyt mitään mieleen, koska olin niin väsynyt. Mutta kahdesta muusta illasta yleisesti jäi tunnelma, että ihmisillä oli hyvä olo ja mieli, että sai keskustella esityksen asioista yhteisesti. Oli hyvät fiilikset, vaikka esityksen rakentamisen varrella oli vaikeuksia, niin saatiin hyvä esitys kasaan. Oli hieno porukka tekemässä. Harmitti että oli vain kolme esitystä, esitys olisi voinut saada enemmänkin kuulijoita ja katsojia.

Ohjaaja Sirpa Riuttala. Muusta työryhmästä poiketen kysyin Riuttalalta hänen näkemystään koko produktiosta ensin. Ja jatkoin sitten samoilla kysymyksillä kuin muulokin työryhmälle:

Tila oli hieno, kiva ja inspiroiva. Aiheet tuntuivat tärkeiltä, ja menivät nopeasti syväliiseksi keskustelut aiheesta työryhmän sisällä, ja hyvin tärkeäksi muodostui koko projekti hyvin nopeasti. Se oli hienoa, että kaikki tajusivat projektin tärkeyden, eikä kukaan esimerkiksi marissut, vaan kaikki olivat asian takana ja tajusivat, että tämä tehdään nyt tällä lailla tässä muodossa. Kivaa oli myös esityksen kasaaminen vielä ensi-iltapäivänä, vaikka olikin hiukan rankkaa. Esiintyminen itse oli myös kivaa, vaikka se tuli hiukan yllättäen itselle eteen.

Koko prosessi avasi sitä kuinka surkeassa ja erilaisessa asemassa Suomessakin on naisia. Kuinka liikkumisen vapaus voi olla rajoitettua esimerkiksi. Missä asemassa kukakin on ja miten ihmisillä on erilaisia oikeuksia, velvollisuuksia ja vapauksia. Se täytyy ottaa huomioon, että sitä itse on sellaisessa aika hyvässä asemassa verrattuna moniin. Se tuli selväksi maahanmuuttajien tilanteesta, että se on aika monimutkaista ja siitä ei hirveästi tiedä. Ja se mitä sai tietää produktion aikana, niin se ei ole mitenkään mieltä ylentävää, eikä sitä ole helppo ymmärtää. Ja nyt kun sitä katsoo, niin se tuntuu vielä enemmän, että ei ole ok, että et voi esimerkiksi osallistua, kun sinun mies niin sanoo. Se ei ole ok missään olosuhteessa ja varsinkaan Suomessa. Sitä on vaikea saattaa

omaan ymmärrykseen, ja sitten sitä helposti menee mukaan siihen, että ei se tilanne itseasiassa olekaan niin huono, koska ei kukaan jaksakaan olla sellaisessa asemassa.

Itselle taiteilijana avasi sitä tärkeyttä, että puhuu niistä asioista, että on tosissaan niitä ihmisiä, joiden tarinaa ei niin paljoa kerrota, tai sitä ei pidetä esillä niin paljoa, mutta voitaisiin pitää enemmän esillä. Ne ovat niin rakenteellisia, ja todella isoja asioita joihin ei ollenkaan törmää arjessa. Niiden esillä pitäminen on kuluttavaa, niin siksi siihen pitää muodostaa suhde siihen esillä pitämiseen. Se täytyy pitää pystyä ottamaan ikään kuin asiana, jos siihen lähtee. Eli pitää olla valmis ja pystyä ottamaan vastaan kritiikkiä, esimerkiksi juuri näistä, että miksi kantasuomalainen nainen, miksi sinä teet tätä ja miksi joku muu ei tee tätä. Eli kaikkea sitä vaikeutta, joka liittyy juuri puhtaasti niihin sisältöihin. Tavallaan se kasvatti nahkaa, niin kuin siinä, että liikaa on itsekin tehnyt sitä, että pelkää tekevänsä väärin, ja sitten jättää kokonaan tekemättä, vaikka en nyt sillä tavalla kuitenkaan tehnyt. Mutta tavallaan jollain tavalla se ohjaa sitä juttua, mutta ei sitä kannata ajatella, vaan täytyy ajatella silleen, että hommat täytyy hoitaa ja että asioita täytyy pitää esillä ja siihen pitää suhtautua asiana, ja että ei kannata välittää siitä mitä muut ajattelee siitä mitä tekee, ja jos tekee virheitä niin antaa olla. Ja sellaista kritiikkiä on helpompi kestää, koska se on sisällöllistä ja se ei tule tuttujen ihmisten taholta se semmoinen, vaan se on sellaista isompaa vastustamista, sitä on helpompaa kestää. Tuossa muodossa miten työskenneltiin, niin on helppo toimia, kun on niin kuin vapaana kollektiivina. Se herätti meille myös ajatuksen, että voisi tehdä kokonaisen uuden feministisen kollektiivin. Se oli ehkä siistein juttu mitä se herätti.

Se oli hyvä, että katsojakeskustelu oli osa esitystä. Eli esityksen sisältönä oli ehdotus kehittäminen ja yhteenveto, ja se katsojakeskustelu oli se yhteenveto eli se katharsis. Keskustelu ja kohtaaminen yleisön kanssa, oli hienoa se yhdessäolo katsojien kanssa, ja se että esiintyjät tajusivat sen kohtaamisen tärkeyden. Ehkä katsojat kuitenkin tulevat etupäässä viihtymään ja katsomaan paikkaa, että ei ehkä ajattelu kiinnostaa kaikkia katsojia etupäässä, mutta ei se haittaa. Katsojat olivat hirveän kiinnostuneita siitä karta-

Oli ihanaa, kun sai tehdä niin hyvien tekijöiden kanssa, jotka olivat tulleet produktion omasta tahdosta, se oli tosi hapettavaa ja olla niiden tärkeiden asioiden äärellä. Varmaan unelma olisi se, että olisi enemmän esiintymistä harrastavia maahanmuuttajia tai toisen polven maahanmuuttajia, joita tässäkin produktiossa oli. Loppukaneettina ehkä se kysymys, että kenellä on oikeus puhua mistäkin asiasta ja tehdä esityksiä.

5.3 Katsojien ja työryhmän kommenttien yhteenvetoa

Sekä katsojien, että työryhmän kommentteista nousi vahvasti esiin näkemykset sekä kokemukset maahanmuuttokysymyksiin, sekä varsinkin maahanmuuttajanaisten kysymyksiin. Tokihan esityksen alkuteema oli juuri tämä eli maahanmuuttajanaiset ja heidän elämä, mutta se, että miten monia sekä monen tason asioita ja näkemyksiä kommentteissa nousi esiin on hienoa ja tärkeää.

Kommenteista löytyy kokemukseen ja vahvaan tietopohjaan perustuvia näkemyksiä esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa esiin tulleista haasteista. On näkemyksiä maahanmuuttajien potentiaalin käyttämättömyydestä esimerkiksi työelämässä. Löytyy myös omakohtaisia kokemuksia naisten keskinäisistä turvaverkoista. Sekä sitten näkemyksiä, että selkeää tietoa maahanmuuttoasioista ei ole, mutta olisi halua saada lisätietoa.

Työryhmässä kaikki mukana olleet kokivat aiheen, tapahtumat sekä lyhyetkin kohtaukset maahanmuuttajanaisten kanssa tärkeinä, sekä paljon uusia asioita esille tuoneina ja avaavina. Valtaosalle työryhmää vaikutti näiden kohtaamisten ja esille tulleiden asioiden olleen sysäys sille, mitä he sitten itsenäisesti produktion sisällöksi tuottivat. Työryhmässä koko produktion alusta loppuun mukana olleet kaksi maahanmuuttajataustaista naista toimivat ajoittain ikään kuin kulttuuritulkkeina ja avasivat sekä vastasivat työryhmästä nousseisiin kysymyksiin kahden erilaisen kulttuurin rajapinnassa elämisestä. Esiin nousi myös huomioita siitä, millaisia varovaisuuden piirejä maahanmuuttokysymysten käsittelyssä tällä hetkellä on, eli saako ja uskaltaako vaikka

kantasuomalainen olla utelias ja kysellä maahanmuuttajataustaisen suomalaisen kulttuurista.

Työryhmässä mukana olleille näytti olleen myös melko tärkeä asia mukaan lähtöön produktion, että he tunsivat tai tiesivät ohjaajan, sekä että hänen ohjaustyöstään oli hyvin positiivisia omakohtaisia tai kuultuja kokemuksia.

Esityspaikkana ollut Kulosaaren kartano tuntui toimineen sekä katsojille, että työryhmälle hyvin kiinnostavana ja vaikuttavana paikkana esityksellisesti.

Lopullisena yhteenvetona katsoja- ja työryhmäkommenteista:

Kommenteista nousi esille monia maahanmuuttajanaisten elämään kohdistuvia huomiota, kiinnostuksia ja kysymyksiä, sekä erityisesti se, että kiinnostusta asioiden käsittelemiseen esimerkiksi vuoropuhelussa maahanmuuttajanaisten kanssa löytyy paljon. Esitys oli myös koettu hyväksi ja mielenkiintoiseksi.

6 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Opinnäytetyöni lähtökohta oli siis luoda puitteet platform- tyyppiselle esitykselle, ja etsiä sekä löytää uutta kärkeä Työväen Sivistysliitossa eli TSL:ssä aikaisemmin toteutetulle Kuvassa keskellä -hankkeelle. Platform- tyyppinen esitys sisältää ikään kuin produktion lähtökohdista riippuen joko väljän tai tiukemmin rajatun pohjateeman. Tämän pohjateeman päälle sitten varsinainen produktio rakentuu kaikkien osanottajien yhteistyönä niin, että kaikki osallistujat tuovat ja luovat produktion sisältöä. Toinen opinnäytetyöni lähtökohta oli myös tutkia sekä todentaa kulttuuriproduktioiden kykyä tuoda esiin asioita, jotka ovat normaalitason havaintojen ulkopuolella, ikään kuin piilevinä, piilossa tai hiljaisena vielä hahmottomattomana esille tulemattomana tietona. Lisäksi ajatuksena oli, että mahdollisiin esille tulleisiin yksilö- ja yhteisötason

asioihin, jotka tarvitsevat kehittämistä tai eteenpäin menoa, voitaisiin tarvittaessa tarttua yhteisöpedagogisin menetelmin.

6.1 Onko sosiokulttuurisella innostamisella mahdollisuutta, jos asioita ei ole mahdollista käsitellä ja tuoda esille vapaasti?

Opinnäytetyöni teoreettisena ja toiminnallisena lähtökohtana oli sosiokulttuurinen innostaminen. Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnan tarkoitus on ihmisten ja yhteisöjen kehittyminen sen kautta, että ihmiset ja yhteisöt alkavat hahmottaa heidän hyvinvointiaan ja kehittymistään kohti parempaa ihmisyyttä sekä yhteisöllisyyttä esittäviä ja rajoittavia tekijöitä. Kun todellisuus, tilanne sekä rajoittavat asiat on saatu hahmotettua esimerkiksi vapautuksen pedagogiikan kautta, alkaa toiminta kohti muutosta eli rajatekoja, joilla sekä yksilö- että yhteisötasolla vapaudutaan sekä kehitytään. Nämä rajateot ja kehittyminen sitten jatkuvat aina yhä uusina rajatekoina ja kehittymisenä, koska yhteiskunta ja yksilö on koko ajan eteenpäin menevä ja muuttuva asia. (Freire 2005, 107-124.)

Tämä Kulosaaren Kuningattaret -produktio toi kuitenkin esiin sen, että Suomessa on rinnakkaisyhteisöjä, ellei jopa rinnakkaisyhteiskuntia, joissa ei esimerkiksi naisten kohdalla päde normaalit inhimilliset vapaus- ja oikeuskäytännöt kuin muuten suomalaisessa yhteiskunnassa naisilla on. Olen myös hätkähtänyt, että miten piilossa tämä asia on ollut ja on. Olen asunut joitakin jaksoja Ruotsissa, jossa nämä maahanmuuttajanaisten asiat ovat olleet esillä mahdollisimman ja myös valitettavan järkyttävällä tavalla mm. naisiin kohdentuneen kunniaväkivallan kautta. Nämä kunniaväkivalta-asiat ovat olleet esillä myös Suomessa jonkun verran, mutta ei lainkaan yhtä paljon kuin Ruotsissa. Mikä tietysti on hyvä asia, ettei fyysistä kunniaväkivaltaa Suomessa välttämättä niin paljon esiinny. Suomen poliisi tai muut tahot eivät tilastoi kunniaan liittyviä motiiveja väkivaltatilanteissa, mutta poliisin tietojen mukaan Suomessa ei ole tapahtunut kunniamurhaa, vaikka muita kunniaan liittyviä väkivaltarikoksia onkin saattanut tapahtua (SOPU-työ 2014). Mutta siis näiden kunniaväkivaltaotsikoiden alle peittyä hiljainen ja näkymätön alistamisen maailma.

Normaalissa ihmisyyttä tukevassa inhimillisessä toiminnassa ihmiselle annetaan ja opetetaan kykyjä sekä mahdollisuuksia, jonka avulla he oppivat omien tarpeiden puolustamista sosiaalisissa tilanteissa, avun pyytämistä, osaamista toimia eri tilanteissa, kykyä empatiaan toisen rooliin asettumisen kyvyn myötä, sosiaalisen käyttäytymisen arvioimista, kykyä liikkua paikasta toiseen itsenäisesti, keskusteluihin osallistumista, tiedon jakamista sekä aktiivista osallistumista ryhmiin ja projekteihin. (Sacks ym. 2006, 287, 292-293.)

Kun taas otetaan toinen katsannollinen näkökanta siihen, että miten hyvin Suomi on ollut ja on edelläkävijä naisten asioiden suhteen. Sain tästä naisten yhteiskunnallisesta asemasta Suomessa hyvin konkreettisen esimerkin, kun käynnistin autoni sunnuntaina-iltana 8.12.2019, kun olimme saaneet Kulosaaren Kuningattarien viimeisen esityksen jälkeisen purun tehtyä, ja kun olin matkalla kotiin. Mielessäni oli hyvin vahvasti Kulosaaren Kuningattarien kautta tullut todellisuus Suomessa piilossa olevista ja rinnakkaisyhteiskunnassa elävistä naisista. Tähän leikkautui auton radiosta tullut uutislähetys, jossa kerrottiin Suomen saaneen juuri 34- vuotiaan naispääministerin ja että kaikkien viiden hallituspuolueen puheenjohtajat ovat naisia, ja heistä neljä ovat iältään 32-34-vuotiaita.

Yhteiskunnallisiin asioihin ei ole helppoja ratkaisuja on tietty tunnettu fakta ja myös klisee. Sosiokulttuurinen innostaminen on ollut jo pitkään tiedossani, ja olen käyttänyt sitä hyvin paljon työssäni. Nyt kuitenkin ihan vakavasti nousee mieleeni kysymys, että onko perinteisellä tyylillä toteutettu sosiokulttuurinen innostaminen riittävän vahva ja pätevä toimintatapa sekä tyyli ratkaisemaan esimerkiksi joidenkin Suomessa olevien maahanmuuttajanaisten ongelmia ja rajoitettua elämää? Pystyykö sosiokulttuurisella innostamisella toimimaan ympäristössä, jossa muut päättävät toisen aikuisen ihmisen asioista sekä mahdollisuudesta osallistua toimintaan? Selkeää tilausta kyllä sosiokulttuurisen innostamisen päämäärille on yksilön tiedon lisäämisessä ja yhteiskunnallisen tilanteen hahmottamisessa, sekä yksilön ja yhteisön tilanteen muuttamisessa ainakin joissakin Suomessa tällä hetkellä olevissa maahanmuuttajayhteisöissä. Vapautuksen pedagogiikka, kriittinen ajattelu, problematisoiva kasvatus sekä dialogi. Näille kaikille

on käyttöä, mutta miten niitä voi hyödyntää, jos kaikki eivät ole vapaita osallistumaan, sekä saattavat osallistumisen kautta joutua vaaraan?

Produktion tuottaman tiedon kautta oma näkökantani on, että sosiokulttuurista innostamista pitää näin monimutkaisissa ja vaikeissa kysymyksissä kehittää ja jalostaa useammille tasoille yhtä aikaa tapahtuvana. Esimerkiksi TSL:n hankekeskuspäällikkö Mervin Ylitalon esittämää dialogia voisi miettiä jopa kolmen eri tahon kesken tapahtuvana vuoropuheluna. Toisaalta aina täytyy muistaa, ettei sosiokulttuurisessa innostamisessa ole korvamerkittyjä metodeja, ja metodit kehittyvät vastaamaan aina kulloisiakin oloja sekä erityispiirteitä (Kurki 2011, 50).

Jokaisessa tapahtumassa, keskustelussa ja toiminnassa piilee mahdollisuus, että yksilöt ja ryhmät oppivat jotakin. Perustavaa on, että mitä yksilöt ja yhteisöt oppivat näissä tilanteissa ja miten he käyttävät oppimaansa tulevaisuudessa (Säljö 2001, 9-11). Yhteiskunnalliset olosuhteet ovat kuitenkin ihmisten aikaansaannosta ja heillä on niitä mahdollisuus myös muuttaa (Freire 2005, 25). Minusta tuntuu nyt siltä, että vapautuksen pedagogiikkaa pitäisi yhdistää vahvaan sosiogeneettisen ymmärryksen avaamiseen suomalaisesta yhteiskunnasta esimerkiksi joillekin maahanmuuttajamiesryhmille. Sosiogeneettisen ymmärryksen kautta aukeaa, kuinka nämä nykyaikaisen yhteiskunnan sosiaaliset toiminnot ovat välineineen, käsitteineen ja viestinnällisine malleineen syntyneet (Säljö 2001, 36).

Kulosaaren Kuningattaret -produktion tuottamassa tiedossa nousee esiin kysymys, jota esimerkiksi ohjaaja Riuttala esitti, että välttämättä kaikissa maahanmuuttajaryhmissä ei ole tietoa siitä, mitä hyötyjä haittojen sijaan naisten liikkumisen, ajattelun ja toiminnan vapaus voisi tuoda. Tapa käyttäytyä, ajatella, kommunikoida sekä käsittää todellisuutta ovat ihmisellä muotoutuneet sosiaalisten ja kulttuuristen kokemusten kautta eli sosiokulttuurin seurauksena (Säljö 2001, 33).

Tallettava kasvatus, eli ulkoa opetteleminen tekee oppilaat säiliöiksi, jotka opettaja täyttää. Mitä enemmän oppilaat tekevät työtä varastoidakseen talletukset, sitä vähemmän he kehittävät kriittistä tietoisuuttaan. Mitä täydellisemmin he hyväksyvät passiivisen roolin, sitä helpommin he sopeutuvat maailmaan sellaisena kuin se on ja tallettavat vain sirpaleisen maailmankuvan aineksia. Tallettava kasvatus heikentää luovuutta sekä vahvistaa sortavan rakenteen etuja. Siksi sortava rakenne reagoi kaikkia sellaisia uudistuksia vastaan, jotka kehittävät kriittisyyttä eivätkä tyydy sirpaleiseen kuvaan todellisuudesta, vaan etsivät aina asioiden ja ongelmien välisiä kytkentöjä. Näin estetään ihmisten otologinen ja historiallinen päämäärä tulla täydemmin ihmiksi. (Freire 2005., 76, 78,90.)

Tällaisessa tilanteessa pitäisi miettiä ja kehittää myös näitä positiivisten sosiokulttuuristen rajatekojen jälkiseurauksia ja niiden jatkotoiminnan valmiuksia. Miten toimia, jos yksilöiden kumppanit tai yhteisöt sekä niiden kulttuuriset kerrokset eivät hyväksy positiivisia yksilöä ja yhteisöä eteenpäin vieviä sosiokulttuurisia rajatekoja? Dialogissa kohtaavien osapuolien yhdistetty reflektio ja toiminta kohdistuu maailmaan, josta halutaan oppia ja jota halutaan muuttaa ja inhimillistää, täten dialogi ei voi olla vain ajatuksia joita tallennetaan toisiin (Freire 2005, 97).

6.2 Löytyikö yksilö- ja/ tai yhteisötason asioita, joihin voisi tarttua yhteisöpedagogisella otteella?

Tämän produktion esille tuomat asiat, joihin voisi ja itseasiassa pitää tarttua yhteisöpedagogisellakin otteella, ovat sen verran suuria, että niitä pitää lähestyä tiedon, harkinnan ja terveen varovaisuuden kautta. Produktion esille tuomiin suuriin kehityskohteisiin, kuten yhteisön rajoittamaan yksilön vapautteen ei ole helppoja ja nopeita ratkaisuja. Mutta joka tapauksessa asia on sellainen, että sitä ei voi painaa unohduksiin, vaan sitä vastaan pitää toimia kaikissa mahdollisissa olosuhteissa. Mutta tämän toiminnan pitää olla sellaista, ettei tilanne entisestään huonone ja ettei kukaan joudu varaan tai uhkien alle. Tämä, että miten tätä ryhdytään tekemään, niin siihen tarvitaan

mielestäni monisuuntaista yhteistyötä, jossa tietenkin esimerkiksi juurikin maahanmuuttajanaiset ovat hyviä asiantuntijoita. Löytyyhän Suomesta maahanmuuttajanaisia, jotka ovat kotoisin naisista alistavista maista, mutta ovat pystyneet irtautumaan ja elävät nykyään vapaina naisina vapaassa yhteiskunnassa.

Yhteisöpedagogisesti olisi myös tärkeää ja kiinnostavaa löytää vastauksia siihen, että miksi esimerkiksi kantasuomalaisten kulttuurin ja taiteentekijöiden kuva saattaa olla maahanmuuttajien keskuudessa esimerkiksi sellainen, että maahanmuuttajien mielestä kantasuomalaiset kulttuurin ja taiteentekijät haluavat vain hyvesignaloida maahanmuuttajien varjolla. Tähän asiaan pyrin tarjoamaan yhdenlaista ratkaisua tämän opinnäytetyön luvussa 7, jossa tarjoan yhdenlaista jatkoproduktiomuotoa.

Mutta produktio toi myös esille, että maahanmuuttajilla ja suomalaisella yhteiskunnalla on myös paljon onnistumisia sekä mahdollisuuksia molemminpuolisessa integraatiossa. Näiden esimerkkien avulla yhteisöpedagogiseen työhön saa paljon positiivisia välineitä ja tarttumapintaa.

Mielestäni yhteisöpedagogista työtettä oli myös se, että tällainen esitys tuotettiin ja tehtiin, ja tuotteen toimintatutkimuksellisen luonteen kautta sitten asioita nousi esille. Yhteisöpedagogin työkuva on ollut ja varmasti tulee olemaan laaja, sekä uudet uusia alueita valtaavat avaukset ovat tärkeitä.

6.3 Miten kehittää yksilöitä sekä yhteiskuntaa, jos tietoa ei ole, ja ongelmia sekä verkostoja jää piiloon?

Myös suomalaisen kantaväestön keskuudessa kumppanin ja/tai lasten elämää estetään ja rajoitetaan keinoilla, jotka eivät ole yksilönvapauden mukaisia (Väestöliitto 2020; Euroopan Unioni 2020). Tällaisissa kantasuomalaisissa parisuhteissa tai perheissä, joissa yksilönvapautta estetään, on kuitenkin tilannetta hyvin paljon enemmän löytävää, korjaavia sekä auttavia tahoja ja verkostoja, jotka pääsevät kiinni ongelmaan

huomattavasti useammin, kuin jos kysymyksessä esimerkiksi on maahanmuuttajanainen, jolla ei ole kielitaitoa eikä välttämättä edes tietoa avun saannin mahdollisuudesta tai edes välttämättä tietoa oikeudesta yksilönvapauteen. Viranomaiset voivat puuttua perheväkivaltaan vain silloin, kun se tulee heidän tietoonsa. Parisuhdeväkivalta on muutakin kuin fyysistä vahingoittamista ja pahoinpitelyä. Parisuhdeväkivalta on myös estämistä, erilaista uhkailua, valvontaa ja kaikenlaista liiallista kontrollia. Se on aina vallankäyttämistä toiseen ihmiseen (Väestöliitto 2020). Tässä tilanteessa joidenkin Suomessa asuvien maahanmuuttajanaisryhmien kohdalla ollaan hyvin kaukana ajatuksista omien sosiaalipalvelujen räätälöinnistä tai kehittämisestä heidän tarpeidensa mukaan, kun eriarvoisuus ja valtarakenteet sekä kielitaidon puuttumisen takia heikko kommunikaatio pitävät nämä naiset syrjässä ja kuulumattomissa sekä näkymättömissä. Yhtenä maahanmuuttajan katsojakommenttina tuli, että mm. Algeriassa ja Italiassa on alueellisia eroja naisten tasa-arvossa sekä vapaudessa. Kulosaaren Kuningattaret -produktion tuottaman tiedon mukaan voi sanoa, että näin on myös Suomessa.

Kulosaaren Kuningattaret -produktio tehtiin vapaan ilmoittautumiskäytännön kautta, ja siihen kuitenkin esimerkiksi ilmoittautui neljä maahanmuuttajanaista. Tämän perusteella voi päätellä, että oman äänen esiintuominen kiinnostaa maahanmuuttajanaisia, mutta he kohtaavat monenlaisia esteitä. Ehkä yksi hyvä toimintatapa olisi yrittää mennä tekemään produktiota jatkossa esimerkiksi suoraan paikkaan, jossa maahanmuuttajanaiset jo kokoontuvat. Tuntuu myös siltä, että osaa maahanmuuttajaryhmien miehistä sitoo tiedon ja ymmärryksen puute siitä, että miten suomalainen yhteiskunta toimii, ja miten se on melko nopeasti vain noin sadassa vuodessa kehittynyt tietyillä mittareilla melko hyväksi ja yksilönvapautta arvostavaksi yhteiskunnaksi maailman mittakaavassa. Ja yksi tärkeä askel tähän on ollut naisen aseman vapautuminen ja naisen aseman tunnustaminen.

Sosiogeneettinen tutkimuksen ja ymmärryksen kautta voidaan myös ajatella, että kulttuureissa on kulttuurisia piirteitä, jotka kertovat miten yksilöiden tulee omassa kulttuurisessa kontekstissaan toimia ja tätä kautta myös rakentuu yksilön identiteetti. On mahdollista, että kulttuurisen perimän kautta yksilö ei tunnista hyväksi elämäksi esi-

merkiksi sellaista, jossa ei ole varattu lähes täydellistä omistautumista kodille, perheelle ja suvulle sekä mahdollisesti puolison täydelle määräysvallalle. Jos tällaista lähdetään rikkomaan voi olla, ja hyvinkin varmasti tulee tapahtumaan ainakin psykologisia rikkoutumisia, sekä siitä johtuvia ongelmia sekä kustannuksia (Niemi 2018, 36, 51). Mutta toisaalta tällaisissa yhteisöissä on myös halua päästä pois tilanteesta toisenlaiseen elämisen malliin sekä toimintaan. Tämä halu voi tapahtua jo hyvin varhaisessa vaiheessa elämää, tai sitten esimerkiksi vasta siinä vaiheessa, kun lapset ja puoliso ovat muuttaneet pois.

Mutta tässä vaiheessa sitten hyvin usein puuttuu yhteiskunnan tieto, kyky ja taito ottaa vastaan esimerkiksi työ- tai opiskeluelämään tällainen henkilö, jolla ei ole sidosta tai mitään kulttuurisia siteitä suomalaiseen yhteiskuntaan, vaikka hän on asunut täällä jo jopa vuosikymmeniä. Tämä voi johtua ihan siitä, että yhteiskunnalla ei ole ollut tietoa eikä rakenteita vastata kysyntään eikä ongelmiin, koska tietoa ei ole ollut, jotta rakenteita olisi voitu tehdä ja kehittää, sekä ongelmiin vastata. Varsinkin jos, ja toivottavasti kun, sosiaalipalvelujärjestelmää pyritään nykyään rakentamaan niin, että asiakkaat ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja pystyvät näkemyksillään rakentamaan palvelujärjestelmää toimivaksi ja järkeväksi yhdessä sosiaalialan ammattilaisten kanssa (Toikko 2011, 104). Tässä samalla pitää ehdottoman tärkeänä pitää mielessä löytää ja nostaa esiin myös yhteiskunnassa olevien näkymättömien ja kuulumattomien yksilöiden, yhteisöjen sekä rinnakkaisyhteiskuntien asiat, tarpeet ja ongelmat.

Sosiaalityössä kohtaavat kolmenlaiset toimijat; kansalaiset, asiakkaat ja ammattilaiset. Näiden toimijoiden keskinäiset eettiset, moraaliset, oikeudelliset ja vuorovaikutukselliset suhteet muodostavat mutkikkaista kokonaisuuksia, joissa vastuut ja sidokset eivät aina ole selkeitä eivätkä toimijoiden roolit ja paikat itsestään selviä. Sosiaalipalveluissa elettiin pitkään niin, että alan ammattilaiset pyrkivät itse tunnistamaan asiakkaan tarpeet ja toiveet. Tämän ajattelutavan jälkeen nousi esiin näkemys, että asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja siksi vahvasti oikeutettu omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon, joka sisältää oman elämänpiirin sekä myös palvelujärjestelmän. (Laitinen ym, 2018, 10; Toikko 2011, 104, 107.)

Ennakoivaa työtä on vaikeaa hahmottaa, kun ongelmaa ei vielä ole tai näy, mutta ennakoiva työ silti on tärkeää, koska tulee edullisemmaksi korjata asioita ennalta, kuin vasta sitten siinä vaiheessa, kun vahinko on jo ehtinyt tapahtua sekä kasvaa (Sirviö ym. 2011, 127). Syrjäytyminen johtaa sosiaalisten ongelmien kasautumiseen sekä ongelmien periytymiseen sukupolvelta toiselle.

Maahanmuuttokysymys tuntuu olevan myös Suomessa suurelle yleisölle melko hahmottomaton sekä kärjistynyt. Tuntuu, että monet näkevät maahanmuuttajat yhtenä tai muutamana joukkona, riippuen siitä mistä päin maailmaa maahanmuuttajat ovat Suomeen muuttaneet. Myönnän, että itsellenikin oli näin, mutta nyt olen alkanut hahmottaa ja löytää näkemystä, miten suuria eroja maahanmuuttajaryhmillä on kulttuurissaan sekä asenteissaan sekä saman maahanmuuttajaryhmän sisällä suhteessa toisiinsa, että toisiin maahanmuuttajaryhmiin, että ympäröivään yhteiskuntaan ja sen kulttuuriin.

6.4 Kuka saa tuoda mitäkin ja kenenkin asioita esiin?

Produktion toteutus toi esiin myös sen, että maahanmuuttajien keskuudessa on ajatuksia, että kantasuomalaiset kulttuurintekijät mahdollisesti käyttävät hyväkseen maahanmuuttajia ja heidän tarinoitaan oman hyvesignaalintisädekehänsä kirkastamisessa. Ja toisaalta ajatuksia, että kantasuomalaiset eivät tiedä ja tajua maahanmuuttajataustaisten asioita. Nousee kysymys, että kuka sitten saa tuoda maahanmuuttajien asioita esiin? Tässä produktiossa oli mukana kuitenkin maahanmuuttajataustaisia naisia mukana harjoitusten alusta viimeiseen esitykseen asti. Olisiko sitten seuraava produktio mahdollisesti järkevää toteuttaa kokeiluna niin, että mukana olisi duona kaksi tasavertaista ohjaajaa, joista toinen on maahanmuuttaja ja toinen kantasuomalainen? Eriytyminen eri leireihin on ongelma ja lisää vastakkainasettelua, sekä se ei ratko yhteiskunnan ongelmia vaan pelkästään lisää niitä.

6.5 Mitä tämän kulttuuriproduktion tekeminen toi esille toimintatutkimuksella luonteella?

Produktion muodolle asetettu alkutavoite oli tarjota maahanmuuttajanaisille valtaisuin, jolta he pääsisivät kertomaan ajatuksistaan ja elämästään. Tässä asetelmassa oli jo tiedossa, että maahanmuuttajanaisilla ei ole yhteiskunnassamme vielä kovinkaan kuuluvaa ja näkyvää ääntä. Kun sitten produktion toteuttamisen ja koostamisen tapahtumia, mielipiteitä sekä esityksen tuottamia tietoja ja sisältöjä tarkastelee, niin esiin nousee hyvin paljon syitä, miksi maahanmuuttajataustaiset naiset eivät ole vielä kovinkaan näkyvässä ja kuuluvassa eivätkä täten vaikuttavassa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä syyt ovat hyvin valtavia, syvään juurtuneita ja näkymättömiä.

Mielestäni tämänkin produktion tuottamien kokemusten myötä ei olekaan ihme, että esimerkiksi yrityksissä ja organisaatioissa kulttuuria ja taidetta on alettu käyttämään muutosprosesseissa, toimintojen kehittämisessä, innovaatioiden synnyttämisessä ja esimerkiksi asiakastyössä hankauskohtien tunnistamisessa (Korhonen 2014, 16) (Ventola 2013, 64).

Produktio toimi siis ikään kuin toimintatutkimuksena, joka toi esiin valtavasti syitä, joihin voi nyt tarttua ja lähteä toimimaan. Produktio loi ja toi sisällöllään myös esiin positiivista konkreettista todellisuutta, että kahdensuuntainen vahvistava integraatio on toivottua ja mahdollista maahanmuuttajanaisten sekä suomalaisen yhteiskunnan välillä. Joidenkin kohdalla se vain toistaiseksi toteutuu vahvemmin kuin toisten. Mutta sitä on ja sitä voi vahvistaa sekä edistää.

Eli yhteenvetona; produktio asetti tavoitteen, joka ei toteutunut alun perin ajatellussa muodossa, mutta toi silti esiin lukemattomia syitä, miksi alkuperäinen tavoite ei voi toteutua nykyisessä tilanteessa. Produktio toi siis esiin paljon tietoa kokemuseräisen, reflektiivisen, rationaalisen sekä intuitiivisen toiminnan ja ajattelun tuloksena (Pässilä 2014, 287). Esimerkiksi sosiaalityö yksin ei pysty huomioimaan ihmisten olennaisia

puolia ja mahdollisuuksia, siksi sosiaalityö kaipaa monitieteellistä ajattelua ja toimintaa (Ruuskanen 2011, 7).

Oman näkemyksen ja kokemuksen mukaan, jos olisi järjestetty samasta aiheesta esimerkiksi koulutus- tai keskustelutilaisuus, seminaari tai joku muu vastaavatyypinen tapahtuma tai tapahtumasarja, niin näissä ei olisi päässyt tapahtumaan samanlaisia todellisen elämän kulttuuritapahtumia, -toimintoja ja -kohtaamisia, eivätkä asiat olisi päässeet samalla tavalla nousemaan esiin, ja niihin ei olisi tullut samanlaisia kaikkien mukana olleiden tekijöiden ja yleisön tarttumisista, reaktioista sekä näkemyksiä. Tämä on mielestäni juuri se todellisuuskulttuuriproduktion vahvuus laajan tiedon tuottamisessa, eli että todellisuuskulttuuriproduktio tarjoaa mahdollisuuden alkukysymyksen jälkeen useille eri kysymyksille ja esiintuloille, päinvastoin kuin perinteinen vahvasti ennalta asetettu kankeahko tutkimustapa.

On ollut myös hienoa huomata, että tätä kulttuurin sekä sosiokulttuurisen innostamisen käyttöä toimintatutkimuksena on jo käytetty muualla, siitäkin huolimatta, että itselleni se nousi esiin ennen kaikkea omien kokemusten ja havaintojen myötä ensin usean vuoden aikana. Nyt kun tämän opinnäytetyön kautta tuli tietoa ja teoriaa, että samansuuntaista on muuallakin, niin se mielestäni vahvistaa toiminnan vahvuutta sekä todenperäisyyttä.

Tämän Kulosaaren Kuningattaret -produktion kautta esiin tulleen tiedon myötä pystytään reagoimaan esimerkiksi sosiokulttuurisen innostamisen, palvelujärjestelmän kehittämisen sekä ennakoivan työn metodien kehittämiseen. Sosiokulttuurisessa innostamisessa mielestäni on tulevaisuudessa pelkän innostamiseen lähtemisen lisäksi tärkeitä ennakoiva työ ja tiedot, sekä sosiokulttuurisen innostamisen monitasoinen yhtäaikainen toteuttaminen. Palvelujärjestelmän kehittämisessä pitää pystyä löytämään myös hiljaiset ja näkymättömät asiakaskunnat. Ennakoivassa työssä pitää olla myös vahvasti etsivä ja havainnoiva.

7 MIKÄ VOISI OLLA SEURAAVAN PRODUKTION KÄRKI?

Kun laitan yhteen kaiken produktiossa tapahtuneen sekä sen tekemisen kautta kerääntyneen tiedon, niin omasta näkökulmasta seuraavan produktion kärki voisi olla hyvä toteuttaa niin, että produktion ohjaajina olisivat sekä maahanmuuttaja tai maahanmuuttajataustainen, että kantasuomalainen ohjaaja. Ja osan produktion toteutuksesta, tai ainakin aineiston keräämisestä, pitäisi tapahtua paikoissa ja tiloissa, joissa maahanmuuttajanaiset jo kokoontuvat, koska osalla heistä ole hyviä mahdollisuuksia käydä muualla tai liikkua muualle. Tämä lisäisi mahdollisuutta sille, että myös heidän ääni jota ei tällä hetkellä kuulu, saataisiin kuuluviin ja näkyviin.

Tärkeää olisi mielestäni myös se, että produktio olisi motivaatioltaan yhteiseen maahanmuuttaja- ja kantasuomalaiseen monikerroksiseen ryhmädialogiin tähtäävä ainakin joiltakin osin. Siis, että rakennettaisiin esitykseen vaikka väljillä raameilla osioita, jossa esimerkiksi käsiteltäisiin samalla maassa asuvien eri naisten sekä naisryhmien asioita vuorovaikutuksessa. Kulttuuri- ja taideproduktioissa toki aina pitää muistaa se, että ne asiat toimivat, joissa on oikea ja aito motivaatio sekä todellisuus. Pakotetusti ei mitään synny, mutta siis produktion motivaatio, suunta sekä väljätköt raamit tulisivat mielestäni olla tämän suuntaiset. Ehdottoman tärkeää olisi myös se, että lähtökohtana ja motivaationa ei olisi olemassa olevien ajatusten ja toimintatapojen säilöminen toisiin, vaan uusien ja ennalta olemattomien alueiden ja toimintatapojen, eli jopa uusien sosiaalisten kontekstien ja maailmojen löytäminen.

Lisäksi mielestäni olisi tärkeää sitten tarttua myös produktion esille tuomiin asioihin, ja kehittää sekä viedä niitä eteenpäin arjen ja elämän tasolla produktion päätyttyä, ettei asioita vain todeta olevan ja sitten ne jäävät roikkumaan ilmaan.

LÄHTEET

- Boal, Augusto 2006. *The Aesthetics of the Oppressed*. Lontoo: Routledge
- Euroopan Unioni 2020. Ihmisarvo. Tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_fi.pdf . Viitattu 20.1.2020.
- Freire, Paulo 2005. *Sorrettujen pedagogiikka*. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino
- Gillet, J-C 2006. *La perspectiva socioeducativa de la animación sociocultural*. Coloqui de Animación Sociocultural. Brasil: Instituto Estudios Especiales Pontificia Universidad Católica de San Pablo. 23-42.
- Häkämies, Annukka 2014. *Esimiestaitoja forum- teatterin keinoin*. Teoksessa Pekka Korhonen & Raija Airaksinen (toim.) *Hyvä hankaus 2.0*. Helsinki: Draamatyö, 177-184.
- Karinen Risto 2017. *Taika-hankkeen arvioinnit 18.10.2017*. Ramboll Helsinki
- Kleimola, Piia 2014. *Toimintaa ja voimaa- kohti kulttuuriyrittäjyyttä*. Teoksessa Pekka Korhonen & Raija Airaksinen (toim.) *Hyvä hankaus 2.0*. Helsinki: Draamatyö, 375-388.
- Korhonen, Pekka 2014. *Soveltavasta teatterista ja teatterilähtöisistä menetelmistä mitä tänään ajattelen*. Teoksessa Pekka Korhonen & Raija Airaksinen (toim.) *Hyvä hankaus 2.0*. Helsinki: Draamatyö, 13-30.
- Kurki, Leena 2011. *Sosio-kulttuurinen innostaminen yhteisötyönä*. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) *Toivo sosiaalisessa- toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. EU: UNIPress, 39-68.
- Laitinen, Merja & Niskala, Asta 2018. *Sosiaalityön suhde asiakkuuteen*. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Juvenes Print, 9-18.
- Lehikoinen, Kai 2014. *Taide muuttuvien kertomusten mosaiikissa: taiteilijan identiteetti muutoksessa*. Teoksessa Pekka Korhonen & Raija Airaksinen (toim.) *Hyvä hankaus 2.0*. Helsinki: Draamatyö, 31-44.

Melkas, H. & Harmaakorpi, V. 2012. Practice- Based Innovation: Insights, Applications and Policy Implications. Heidelberg: Springer

Melkas, H. 2013. Tutkimusperustainen teatteri organisaation kehittämistyössä tiedon ja ymmärryksen rakentumisen välineenä-esitys. Työsuojelurahaston rahoittaman projektiin liittyvän Näkymätön näkyväksi- demotilaisuus 3.6.2013 Hollolassa.

Niemi, Petteri 2018. Hyvä, paha valta. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Juvenes Print, 31-54.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. <https://minedu.fi/ohjatut-kokeilut> . Viitattu 18.12.2019.

Pirttineva, Pirttis & Riuttala, Sirpa 2018. Teoksessa Lari Hokkanen (toim.) Prosentti-periaatteen laajentamisen kärkihankkeen kokeilujen dokumentointi 31.10.2018. Demos Helsinki. 1-22.

Pässilä, Anne 2014. Tutkimusperustainen teatteri ja tiedon muotoutuminen organisaatiokontekstissa. Teoksessa Pekka Korhonen & Raija Airaksinen (toim.) Hyvä hankaus 2.0. Helsinki: Draamatyö, 285-302.

Pässilä, A, Uotila, T, Melkas, H, 2013. Facilitating future-oriented collaborative knowledge creation by using artistic organizational innovation methods: experiences from a Finnish wood-processing company, Futures Vol. 47, pp.59-68.

Ruuskanen, Petri T. 2011. Lukijalle. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa- toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. EU: UNIPress, 5-9.

Saarakkala, Janne 2013. Muistokirjoitus: Kallion Teatteri 1997-2000. Teatterilehti 1/2001.

Sacks, S. & Wolffe, K. 2006. Teaching Social Skills to Students with Visual Impairments. From theory to practice. New York: American Foundation for the Blind.

Sirviö, Kaarina & Mönkkönen, Kaarina & Hoffrén, Tarja & Roine, Marja & Lappalainen, Jaana 2011. Ennakoiva osaaminen – toimintaa ennen erityistä. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa- toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. EU: UNIPress, 118-146.

Snowden, D.J. and Boone, M.E. 2007. A Leaders Framework for Decision Making. Harvard Business Review November 2007 p.1-8.

SOPU-työ 2014. [https://soputila.fi/site/assets/files/1051/taustatietoa_kunni-
aan_liittyvasta_vakivallasta.pdf](https://soputila.fi/site/assets/files/1051/taustatietoa_kunni-
aan_liittyvasta_vakivallasta.pdf). Viitattu 5.2.2020.

Sorjanen, Jussi 2014. Pahoinvointia kulttuurista. <https://yle.fi/uutiset/3-7096479>. Viitattu 25.11.2019

Säljö, Roger 2001. Oppimiskäytännöt- sosiokulttuurinen näkökulma. Suom. Bo Grönholm. Helsinki WSOY.

Taika- hanke 2020. <https://taikahanke.fi/voiko-taidetta-maaritella/>. Viitattu 6.2.2020

Toikko, Timo 2011. Kokemussiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa- toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. EU: UNIPress, 103-117.

Tomperi, Tuukka 2005. Johdanto. Teoksessa Paulo Freire Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9-32.

Työväen sivistysliitto TSL 2019. www.kuvassakeskella.fi. Viitattu 19.12.2019.

Valtioneuvoston kanslia 2007. Terveiden edistämisen politiikkaohjelma 2007, toimenpide- ehdotus 10.

Ventola, M-R. 2013. Osallistava teatteri. Laadukas aikalaiskonsepti. Lisensiaatin tutkimus. Esittävien taiteiden tutkimuskeskus. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.

Ventosa, V. 1993. Fuentes de la animación sociocultural en Europa. Madrid: Editorial Popular.

Väestöliitto 2020. Tietoa parisuhteesta. [https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tie-
toa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/](https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tieto-
toa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/). Viitattu 20.1.2020

LIITTEET

LIITE 1. Markkinointiteksti Kulosaaren Kuningattarista TSL:n Lyyti- ilmoittautumisjärjestelmään

Valtaistuin sinulle maahanmuuttajataustainen nuori nainen:

KULOOSAAREN KUNINGATTARET to 31.10.– la 2.11.2019 ja pe 6.– su 8.12.2019

Kulosaaren Kuningattaret on esitys, joka antaa valtaistuimen sinulle maahanmuuttajataustainen nuori nainen. Pääset kertomaan oman tarinasi tai mielipiteesi ja näkemyksesi tarinankerronnan tai vaikka biisien, sarjakuvien jne. kautta. Samalla etsit ja tutkit oman elämäsi suuntaviivoja. Esitys tehdään TSL:n ja JHL:n tukemana.

Kulosaaren Kuningattaret -esitys muodostuu koko työryhmän yhteistyönä. Työskentelyä koordinoi ja esityksen ohjaa teatteriohjaaja Sirpa Riuttala. Esityksessä luodaan osallistujille positiivisia kehityskulkuja avaavia ja mahdollistavia polkuja korkeatasoisen kulttuurin tekemisen, sosiokulttuurisen innostamisen sekä yhteisöpedagogiikan kautta.

Kulosaaren Kuningattaret esitetään Kulosaaren kartanolla pe 6.–su 8.12.2019. Esitys tuo osallistujien kokemukset ja tarinat yleisön eteen. Tarkemmat esitysajat määritellään työryhmän kesken.

LIITE 2. Manifestikysymykset maahanmuuttajanasille

AJATUS

Ajatus tai ajatukset jotka haluan kertoa koko maailmalle:

HALLITSEMINEN

Jos saisin hallita Suomea....

Minä päätän että...

On oikein että...

On väärin että...

Tärkeintä on että...

Jos olisin vallassa säätäisin lain:

Epäkohta johon haluan muutosta:

Olemassaolleista tai -olevista vallanpitäjistä ihailen tai kunnioitan:

LIITE 3. ”Kulosaaren Kuningattaret- Erioikeuksista ennen ja nyt” -esityksen juliste

Kulosaaren Kuningattaret

Erioikeuksista ennen ja nyt

Esitys ei ole esteetön.

Esitykset Kulosaaren kartanolla
pe 6.12., la 7.12. ja su 8.12.2019
klo 16.00

Kipparlahden silmukka 5
(Kulosaaren tai Herttoniemen
metroasemalta n. 700 m)
Vapaa pääsy
Lippuvaraukset puh. 040 455 2031

LIITE 4. ”Kulosaaren Kuningattaret -Erioikeuksista ennen ja nyt” -esityksen video.

Videossa on alussa omin 32sek - 1min 56sek kuvaa produktion harjoituksista la 2.11.2019.

Varsinainen esitysosa 1min 58sek - 40min 16sek on kuvattu pe 6.12.2019 harjoituksista sekä pe 6.- su 8.12.2019 esityksistä.

Tässä linkki videoon joka sijaitsee YouTubessa:

<https://youtu.be/oxvIt5D6lBI>